באַד -- די, מצ בעדער. 1. שטוב מיט
ספּעציעלע איינריכטונגען צו וואַזן זיך, ס'רוב
פאַר קאָלעקטיוון באַניץ; מרבֿ.| א יידישע באַד א
מאָל האָט חוץ הייס און קאַלט וואַסער געהאַט בענק
ווי טרעפּ, וווּ מע פלעגט אַרויפגיין צו שוויצן (פּאַרען
זיך), וואָס העכער אַלץ הייסער|. % גיין אין באַד
(אַריין). מע הייצט שוין די באַד. קהל האָט באַשלאָסן
צו פאַרריכטן דעם דאַך אויף דער באַד.
1873 דאָרט איז א ליאַרעם, א געשריי ווי אין א באַד".
ממוס, די קליאַטשע, קאַנק 171110.

1904 " אַז א באַד קען זיך א ייד ניט באַגיין". שע,
ציט אויסג אַלע ווערק, נ"י, 1944 ב' VII, ז' 197. — באַג 408

1924" בין איך אין אָט דער גרויסער שטאָט אַליין מיט
זיך, ווי להבדיל א באַד=גוי, ווען קיינער איז
נישטאָ אין באַד". מלה, די גאָלדענע פּאַווע, קליוולאַנד,
ז' 97.

2. דאָס אויסוואַשן זיך (ווי) אין א באַד. % א גע-
שמאַקע באַד. גלייך נאָך דער אַרבעט מאַכט ער זיך א
גוטע באַד. זי קאָן ניט פאַרליידן קיין הייסע באַד.
1911 " איך בין געשלאָפן ווי נאָך א באַד". ממוס,
די קליאַטשע, קאַנק 22890.

3. (ס'רובֿ אין מצ) אָרט מיט היילוואַסערן. % וואַרעמע
בעדער. שוועבל=בעדער. יעדן יאָר פאָרט זי אין די
בעדער צו היילן איר רעוומאַטיזם.

0 באַד=בעזעמל -- דאָס, =עך. קליין בעזעמל
פון ריטלעך און בלעטער וואָס מע פלעגט ניצן אין
אַן אַמאָליקער באַד צום 'אָפּשמייסן' נאָכן אויסוואַשן
זיך, ווי א מין מאַסאַזש.
[1819] " אונ' ווען עס זאָל מעגליך זיין אַז [?] צווייגין

9 פין דעם בוים צו בעקומין מען זאל אויס [אום] קענין מאכין
א באד בעזימל העט זעהר וואהל גיוועזן". י. פערל,
מגלה טמירין, ציט אויסג יידישע כתבים, 1937,
ווילנע, ז' 106.

1883 " דער שליסל פון בית=הקברות |...| דער
11 מאגאזין פון די באד=בעזעמלעך. אפילו דער מייִנסטער
וואס ער ארבעט תכריכים זיצט אויף אויף יענע גאסן".
[מחבר?], בינטשע די צדקתטע, ווארשע, ז' 8.

באדגאסט -- דער, = ~ געסט. דער וואס קומט
אויף א געוויסער צייט זיך היילן אין די ווארעמע=בעדער; קורגאַסט.
1887 " און דאס [וואס די חולאים פארן אין בעלגישע
14 קורערטער] איז, נאטירלעך א חסרון ביי די דייטשן,
ווייל דאס געלט פון די באדגעסט קומט אריין ניט אין
זייערע קעשענעס". צ. רעצקער, ייפאל, נ' 50,
ז' 378.

באד=גוי -- דער, =ים. 1. (ארכ) ניט=יידישער
ארבעטער וואס באדינט די באד און די מענטשן וואס
קומען זיך וואשן.
1881 " דער רב פון זיין זייט איז זייער ספראווגע
21 אינעם געשעפט, ער האט שוין מיטן באד=גוי געעקט
[...] געמאכט א פארמאלנעם קאנטראקט | וועגן פאר-
קויפן דעם חמץ פאר פסח |". I.C.N. שאצקעס, דער יודישער
פאר פסח, ווארשע, ז' 103.
1928 " דער באד=גוי, אַן אפגעלאזענער נעגער, איז
20 אויסגעוואקסן פון ערגעץ ווו, זיך געשיבערט די
פלאך געשווירענע קרייזלעך". אַפּאַ, גוו, ב' II,
ווילנע, ז' 235.
1964 " אים [...] געענדזלט זיך גאר ארבעטן מיט בעזעמל
19 אלס באד=גוי". י. קאפלאן, שליאך און אומוועג,
ת"א, ז' 241.

2. (פּעיא) גראבער יונג, אומדערצויגענער.

" די יונגאטש איינער! [...] דו באד=גוי". 1886*

שע, דאס מעסערל, ציט אויסג אלע ווערק, נ"י, 2

1944, ב' 2, ז' 18.

באדגעלט -- דאס, בא. 1. אפצאל פאר וואשן זיך

איך באד.

1869 " געהאלט דעם לערער, דעם איינקאסירער [...] און

קעפּן 60 [...] וועשגעלט און באדגעלט וכדומה 8.80 רו"כ

[...]". קמ, נ' 20, ז' 229-I.

1919 " עס קען זיין, אז מארגן וועל איך האבן אי עסן

אי באדגעלט [...]". י. א. קאצאוויטש, 60 יאר לעבן,

נ"י, ז' 57.

2. (ארכ) באזונדערער לוין, מתנה פאר דער הייבאם,

ס'האט געהייסן פארן אפבאדן דאס ניי געבוירענע קינד.

1882 " ר' יעקבקע [צו דער באבען] : יא, מיר וועלן

מאכן פון דעם מיידל א יינגל, נאר איר זאלט קלוג זיין 27

איך אייער זאך, וועט איר האבן באדגעלט אקוראט ווי

ביי א יינגל". קאלמוס, זעלטענער ברית, ווארשא, ז' 18.

1932 " [...] נישט ליב געהאט די מאמע דיינע..

א נגידיתטע אזא און מיר קיין באדגעלט ניט געגעבן". 30

בערג, באם דניעפער, I, מאסקווע, ז' 34.

3. "ספעציעלע פאנדן, וואס חסידים פלעגן קלייבן

צווישן זיך כדי דער רבי זאל קענען פארן אין די

ווארעמע בעדער אויף קוראציע". | י. ריבקינד,

יידישע געלט, 1959, ז' 41. |

באדהויז -- דאס, ~ הייזער. (ארכ) דזוו באד, ~~באט׳ניק~~

1924 " א פרייע באדהויז מיט א גרויסן גאניק פאר ארעמע

מוטערס מיט קראנקע עופעלעך". ה. זאלאטאראוו,

שריפטן, ב׳1, נ"י, ז׳ 75. 36

באדהייצער --- דער, =ס. (ארכ) דזוו באדיונג, פ׳ז.

~~(ב׳ 1), באדנוג~~.

1895 " אז וויל וואלט מיר געווען, איך זאל בעסער געווען
נעמען א טרעגער, א שטיינער=קלאפער, א באדהייצער, 44
ניט אזא מיוחס". ב. בעקערמאן, די גליקלעכע הויזען,
ווארשא, ז' 8.

1911 " א פאליציי מיט א הילצערנער שווערד און צעטרענטן
דאשיק, וואס איז אין איינעם: דער וואסער-טרעגער, 43
באדהייצער, שבת=גוי, קוימען=קערער". ז. מוירער,
זיי ניט קיין ווילער יונג,!, טארנאוו, ז' 3.

באד-ווייבער -- [במ?] (ארכ) יידענעס וואס
פלעגן באדינען אין דער ווייבערשער באד, אין מקוה.

1958 " צווישן דעם פרויען=פערסאנאל און דער יידישער
באד - ווי די בעדערקע, נעגל=שניידערקע, טוקערין - 48
זיינען אויך געווען באדווייבער. אין א תקנה האב
איך געזען רעגולאציעס וועגן די דאזיקע ווייבער,
וועגן זייערע פונקציעס און שכר". י. ריבקינד,
ייש"פ XVIII - 2, נ"י.

באדיונג --- דער, =ען. 1. (ארכ) בחור
וואס פלעגט באדינען די מענטשן אין באד.

... " ס'זעצט די פארע שטארק, ווי זיילן רויך, און
באדיונגען נעמען יודלען באלד, ציען אים אויס, מחילה, 50
העט=העט הויך, פארען אים די ביינער". ממוס, יודל,
ציט אויסג " מענדעלי", ווארשע,... ז' 144,

2. (פעיא) א גראבער יונג, אומגעלערנטער, אומדער-
צויגענער מענטש.

[אהייב XIX יה] " מלמד (מיט העזה): דער שייגעץ,
דער לאמפערט, דער באדיונג וויל אלצדינג פארקווענקלען".
גענארטע וועלט, ציט סאוו' אויסג, מאסקווע, 1940,
ז' 64.

באדמייסטער -- דער, =ס. [בעדער? מאסאזשיסט?].

1944 " די בעסטע באדמייסטער און מאסירער [...]".

זש, קיסר און רבי, I , נ"י, ז' 119. 59

באדצימער -- דער, =ן. באזונדער צימער אין א דירה

מיט איינריכטונגען צום באדן און וואשן זיך.

(וואַנע, שפּריץ אָע)

1954 " לוציאן איז אריין אין באדצימער, מע האט

אייגנס [ספעציעל] געהאט איינגעהייצט פאר אים

דעם אויוון". באש, פאר, 29/V. 63

באד=שגץ [שייגעץ] -- דער, ~ שקצים |שקאצים|.

(ארכ, פּן) דזוו באד=גוי, ב 1.

באדשטוב -- די, =ן / שטיבער. (ארכ) באָד, פּ' 1

1887 " דארט זעען זיי דעם מלמד ווי אין באדשטוב

מיט אלע זיינע הפצות, און דער מלמד [...] שעמט 81

זיך ניט פאר זיינע תלמידים"!. ייפאל, נ' 47 - 48,

ז' 788.

1900" [...] און איז אוועק אין באדשטוב, האט זיך ארומגעוואשן

ארומגעשאבן". מ. אחון, די צוויי שוויגער, 80

ווילנא, ז' 116.

פּפּ: הייס, ווי אין באד אויף דער אייבערשטער באנק

- זייער הייס, דעמפיק.

שוויצן ווי אין באד - שטארק שוויצן.

פילן זיך ווי (אין באד) אויף דער אייבערשטער

באנק -- פילן זיך באקוועם, מיט הנאה.

בארימען זיך ווי א נאר פון באד ארויס - דערציילן

וועגן זיך נישט געשטויגענע זאכן.

אויפפירן זיך ווי א באדיונג -- אומאיידל, גראב.

ס'האט א טעם פון באדוואסער -- וועגן א ניט=געשמאקן

געטראנק.

א גדולה (א היץ) אין באד! - זאגט מען ווען עמעצער
מאכט א גרויסן טומל, א ווע͏זן פון גאר נישט.

1957 " פאר די כיטרע פארשוינען פון וואל-סטריט בין
איך געווען [...] אן אמתער יאלד, וואס האט [...] 91
זיך געלאזט פירן אין באד אריין, מע זאל אים אפשינדן".
מ. שטיקער, טאג, 8/XII.

מאכן א באד -- דזוו דפוו. [ייפא, ווארשע,
1938, ז' 3]

1. שולדיק ארויפלייגן די באד/ אויסגיסן די באד.
מאכן, ארויפווארפן די שולד פאר עפעס.

1873 " וועט זי זיי ארויסלאזן און די גאנצע באד [...]
וועט זיך טאקע אויסגיסן אויף דיינע ברידעלעך".
ממוס, די קליאטשע, קאנק: 319350.

1904 " טאמער מאכט זיך נאך דעם, עס לאזט זיך אויס א
א ~~בטעדען~~ קלוגעם - זאלט איר אויף אונדז ניט ארויפלייגן 1123
די באד". שע, די ערשטע קאמונע, ציט אויסג. 2,
ז' 161 - 162.

2. מפיל זיין, אבארטירן.

1887 " ווען איין מעדכען אין א קליין שטעטל מאכט
ווען א פעלער וועלכע זי קאן ניט פארריכטן | טעקסט: 99
פערמאכטן | קומט זי נאך ווארשע דאס באד אויסגיסן".
מ. ראגער, א ראמאן פון דער קליינשטעטלדיגער
ראצעלען, ווארשא, ז' 5.

פון אלע ארבעטן (געשעפטן) און באד אריין -- וועגן
עמעצן וואס דארף טאן געוויסע זאכן אבער ער נעמט
זיך גאר צו עפעס אנדערש.

1940 " דא האט ער געהייסן זיין פורמאן איינשפאנען
און איז - ווי זאגט מען: פון אלע געשעפטן אין 93
באד אריין". אוועק אפשטעקן א וויזיט דעם רעדאקטאר".

בערג, באם דניעפער, !!! מאסקווע, ז' 158.

ייחוס פון באד ביזן הקדש -- (שלש) גאר נישט קיין גרויסער ייחוס, נידעריקער אפשטאם.

1895 " זייך ייחוס איז, ווי מען זאגט, פון באד ביזן הקדש". קורץ און שארף, צונויפגעשעברעוועט דורך 100 צוויי כת ליצנים, ווילנא, ז' 13.

איסליצער באדגייערס -- צונאמעניש. 25

אפגעשמיסן און פון באד ארויסגעטריבן -- אויף עמעצן וואס האט געליטן א שאדן, דערצו נאך געליטן חרפות=בזיונות.

שוו: א נאר גייט אין באד אריין און פארגעסט דאס פנים אפצו-וואשן.

אין באד זיינען אלע גלייך.

אין בית=מדרש קריגט מען זיך, אין באד, להבדיל, שמייסט מען זיך -- די פירונג פון מענטשן ווענדט זיך אין דעם פלאץ, אומשטאנדן.

ביסטו אין באד, דארפסטו שוויצן -- אז מען נעמט זיך עפעס פאר, דארף מען זיך אנשטרענגען, ריזיקירן.

א באד איז ווי תשליך -- ביי תשליך ראש=השנה רייניקט מען אפ פון זינד די נשמה, אין באד רייניקט מען דעם גוף פון שמוץ.

אין באד זיך צו שעמען איז ניטא פאר וועמען -- אלע זיינען גלייך נאקעט.

אין באד אנטפלעקט זיך דער סוד | וואריאנט: אנטפלעקט זיך דער מום |.

אז מען הייצט אין באד ווערט ווארעם אין (דער גאנצער שטאט".

ם באד / באט / פד.

------ 1.

1680 " ווער דא רעט אלז וואז ער וייס, // דעם ווערד

104 אופט איין באד צו הייש". צוכט שפיגל, פפד"מ,

ת"מ, | ז' 59 |.

------ 2.

|XV| " אונ' ווען זי צו דעם קלטן פדץ [באד] גאט,

105 // איר אנריינקייט די דען דא אינן לאט". שב,

[פערספעקט] 500: 501 [?].

| ? | " דש ער אונרעכט הוט גיהט // דארום מוישט

88 ער באדן דש הייש באט". מגילה מינכן, מ/104ב.

באד הויז.

37 1743 " דא איז אחמד אנטלאפן מיט צעהן פון זייני קנעכט, דורך איין קלייני טיר דיא דא וואר איך דש באד הויז". שאר, קי"ו.

~~באד שטוב~~ באט שטוב.

79 |XV| " [...] מן שפריכט דש זיינט די גוטן שפילר // לייגן אל איין דער באט שטובן". ש. הוגרלן, ווערפל ליד, ציטץ ריב, אזארטשפילן, נ"י, ז' 170.

83 1711 " פיל גאסין אונ' מארקין האבן מיר גיבויאט, אונ' פיל באד שטובן דרינן צו באדן האבן מיר גיבויאט". צור, אמשטרדם, תע"א, נ-IV.

ב א ד א י -- ------ באדיי.

ב א ד א כ ט -- אדי / אדוו. מיושבדיק, בארעכנט, אפגעהיט אין רייד און מעשים. % ער איז א באדאכטער יונגערמאן, ער באקלערט זיך גוט איידער ער טוט [אדער] זאגט עפעס. % די בעל=הביתטע טוט' אלץ באדאכט [באדעכטיק], ניט געאיילט.

1975 "א שטאלטנער, העפלעכער מאן, מיט גוטע מאניערן,

א רויקער און באדאכטער". ב. רעסלער, אלגעמיינע 137
זשורנאל, נ"י, VIII/14.

באדאכטקייט.

1951 " פארציייטיקע ספרים, וואס זיינען געווען
אפגעשריבן און ווידער קאפירט אין משך פון יארהונדערטער 138
מיט ווייניק באדאכטקייט, זיינען געווען עלול צו
פארפירן מיט פארשיידענע ענדערונגען און גרייזן".
ל. גינצבורג, זב ליטע I, נ"י, ז' 534.

1965 "[...] אין אזא צושטאנד איז די באדאכטקייט און באזארגט-
קייט א סך וויכטיקער ווי דער הייסער אפרוף פון דער 142
מערהייט [...]". יג, טמז, II/14.

באדאכטן זיך -- אויסו. אריינטראכטן זיך,
זיך באקלערן, מיישב זיין, ווען מע טוט עפעס. % לאמיר
זיך פריער גוט באדאכטן, איידער מיר לאזן זיך אין אזא
געפערלעכן וועג.

1868 " איר האט מיר [מיך] טאקע אויפן דרך געבראכט,
// איך האב זיך טאקע שוין גוט באדאכט:// וואס
דארף איך זוכן אַמקופּנע שטעלן, // בעסער זוכן א/139
קינדער, זיך זעצן קנעלן ". [מיכל?] גארדאן,
די בארד, זשיטאמיר, ז' 63.

1957 " מען באדאכט זיך גארנישט, אז לויטן יידישן דין
דארף מען נייך חלקים פונעם צדקה=געלט צעטיילן צווישן 139
די שטאטיקע ארעמעלייט". ה. צייטלין, אריינפיר
אין חסידות [...] נ"י, ז' 153.

ם בידאכטן זיך

1716 " דען ער האט זיך בידאכט גאט פון וועגין איר
גישרייא [...]". סהמ, שופטים, ווילהרמרשדארף, 141
כ - II.

באדאליע -- די, =ס. ~~באשייט אומבאקאנט~~.

1937 " איז מען ארויס פון קעלער פארוואקסענע מיט
'באדאליעס'". י. סמאליאזש, א סוד, היים און 143

1957 " מען באדאכט זיך גארנישט, אז לויטן יידישן דין

139 דארף מען ניין חלקים פונעם צדקה=געלט צעטיילן צווישן

די שטאטיקע ארעמלייט". ה. צייטלין, ארייַנפיר

אין חסידות [...] נ"י, ז' 153.

ם בידאכטן זיך

1716 " דען ער האט זיך בידאכט גאט פון וועגין איר

141 גישרייא [...]". סהם, שופטים, ווילהרמרשדארף,

כ - יז.

באדאליע -- די, =ס. | ~~באטייט אומבאקאנט~~,

1937 " איז מען ארויס פון קעלער פארוואקסענע מיט

143 באַדאַליעס". י. סמאליאַזש, א סוד, היים און

רעד: אין פויליש דא BADYL - שטענגל פון א געוויקס, און די בלעטלעך.

אין אוקראיניש: бади מיטן זעלבן באטייט.

פרעמד, לאדוש, ז׳ 42.

רעד: אפשר איז עס אין ביכל פשוט א גרייז - אך איבעריקער ׳ב׳?.

ב א ד א נ ק -- אד פר. (ארכ) דזוו א דאנק!

אויסדרוק פון אנערקענונג, אפשאצונג ביים באקומען

עפעס, פאר מאך א טובה אע.

1896 " ווען איר אפשר טרינקען א גלעזל טיי? - באדאנק,

145 - האט ער מיר געענטפערט, - ווען אייער גוטער ווילן

איז, מהיכי = תיתי". י. ליבנשטאך, ביי ר׳ שלמה

בערלינער, לבוב, ז׳ 10.

ב א ד א נ ק ע ן -- אטוו. אויסדריקן עמעצן אנער-

קענונג, אפשאצונג פאר גוטער באציונג, פאר א טובה.

% באדאנקען פאר דער מתנה. מיר האבן באדאנקט

דעם שכן פאר אפהיטן אונדזער וווינונג, בעת מיר

זיינען ארויסגעפארן.

1954 " דער ׳ הילפספאראיין׳ פלעגט באקומען הונדערטער

146 בריוו פון די געראטעוועטע לאנדסלייט, וואס האבן

באדאנקט [...] פאר דער געגעבענער הילף [...]".

ה. י. מאנטי, יזב כעלם, יאהאנעסבורג, ז׳ 682.

באדאנקען זיך -- אטוו. (ארכ? אירך?) אפזאגן

זיך פון עפעס, מוותר זיין.

1911 " און אזוי ווי דער עולם האט זיך באדאנקט,

געוואלט לעבן ווי פריער, אן די טובות |...|".

ממוס, די קליאטשע, קאנק 1265179.

רעד: ציטאט ניט גאנץ - אומקלאר דער באטייט.

בג׳ 3 — זייט 11

— פּונקט —

[illegible]
זייט
11

אויסגעפירט אויף זייט 21

באדאסן -- טרוו. 1. (אייפ אדער שפאסיק) באדעקן מיט צואה, אויסשיידן די עקסקרעמענטן; ~~די ווינדעלעך~~ באַקאַקן. % דאס עופעלע האט ווידער באדאסט די ווינדעלעך.

2. (שפאסיק) ארייננמישן אפט אין די רייד דאס ווארט " דאס".

1932 " הערט איר! [...] איר זאלט נאר זיין אדער ׳דאס׳ אדער ׳יענץ׳ |...| ווייל ׳דאס׳ מיט ׳יענץ׳ איז גאר קיין מהותן ניט. זייט אויף מיר ניט ברוגז [...] וואס איך נעם א פרעמדן מענטשן און בא׳דאס׳ אים און בא׳יענץ׳ אים". שיקעלע (ש. ראבינאוויטש), ווי אזוי א קליינשטעטלדיקער בחור |...|, לוצק, ז׳3. 148

באדאסן זיך 1. רעפל. % דאס קינד מוז האבן א לויז מעגעלע, עס באדאסט זיך אלע מאל. 149

1969 " ער וואלט זיך באדאסט אין די הויזן פון שרעק". ה. בערגנער, זש׳ איק, פסח=נומער.

2. אוטוו. (שלש, ווולג) האבן א מיאוסן דורכפאל, אונטער=נעמען זיך און ניט קענען אויספירן עפעס. % דער שלימזל האט געמאכט א ניי געשעפט און ווידער זיך באדאסט.

ארומגיין ווי באדאסט -- (ווולג) פילן זיך פארשעמט, דורכגעפאלן. % מע האט דעם פארשוין געפאקט ביי א מיאוסן ליגן, איצט גייט ער ארום ווי באדאסט.

באדארף -- דער, =ן. די נייטיקייט אין עפעס, דער מוז עפעס צו האבן, צו טאן; באדערפעניש. % דער באדארף פון עלעקטרישע מכשירים שטייגט אלץ מער. זי קאן ניט איינהאלטן דעם באדארף אראפצורעדן זיך פון הארצן.

1902 " די פאבריקאציאן [=אינדוסטריע] בליט, דער
באדארף פון ארבעטער וואקסט, די לאגע פון ארבעטער= 154
קלאס פארבעסערט זיך". זש׳ דער אידישער ארבייטער,
נ׳ 13, לאנדאן, ז׳ 69.

1972 " דאס גייט אין דאקטארישער הילף אין צייט פון
באדארף". צאנ, ליבשאפט אין געוויטער, ת"א, ז׳127. 155

באדארפיק -- אדי. וואס נייטיקט זיך, וואס באדארף,
ארעמער; באדערפטיק
1947"[...] איז זי געווען טעטיק ביי יעדער הילף=אקציע
פאר די ארעמע און נויט=באדארפיקע". 170
רעד׳ ר. מאהלער, יזב.טשענסטאכאווער יידן, נ"י,
ז׳ 18.

ם בידארף.
1679 " איך וויל איך ברוט פום הימל רעגינן לאזין,
אונ׳ דאש פאלק זאל הינויז גין אונ׳ קלויב טעגליך 156
וואש עז דאש טאגש בידארף". י. בליץ, שמות, טז - 4.

באדארפונג -- ----> באדערפונג.

באדארפטיק -- אדי. וואס נייטיקט זיך,
נויטבאדערפטיק, ארעמער; באדערפטיק
1973 " אט ביי דעם טיש האבן עס געגעסן יעדן טאג
[...] יידן דורכפארערס, און סתם באדארפטיקע ". 157
י. שיינהויז, אלגעמיינער זשורנאל, נ"י 2/11.

באדארפן -- מאדאלער ווערב, קומט ס׳רוב מיט
אן אינפיניטיוו פון א צווייטן ווערב ווי א דירעקטער
אביעקט, טייל מאל מיט א סוב/פראנ אין אקוזאטיוו.
מוזן, נייטיקן זיך, וועלן, עפעס/טאן עפעס. באדארפן
(צו) האבן, באדארפן (צו) טאן. זי באדארף
מעדיצינישע הילף. עס באדארף אזוי זיין.
1833" דר מענטש באדארף מעריך אלי יאר בונד ווייש
[א סך, אין בינטלעך] מצות [מיצוועס]". 3012-בי
אליהו הכהן מאיזמיר, שבט מוסר, סדילקאוו,
דף נג - 2.

1962 " די פאבריקאנטן [...]

154 באדארף פון ארבעטער וואקסט, די לאגע פון ארבעטער=
קלאס פארבעסערט זיך". זש׳ דער אידישער ארבייטער,
נ׳ 13, לאנדאן, ז׳ 69.

1972 " דאס גייט אין דאקטארישער הילף אין צייט פון
155 באדארף ". צאנ, ליבשאפט אין געוויטער, ת"א, ז׳127.

באדארפיק -- אדי. וואס נייטיקט זיך, וואס באדארף,
ארעמער;
1947"[...] איז זי געוועזן טעטיק ביי יעדער הילף=אקציע
170 פאר די ארעמע און נויט=באדארפיקע".
רעד׳ ר. מאהלער, יזב, טשענסטאכאווער יידן, נ"י,
ז׳ 18.

ם בידארף.
1679 " איך וויל אייך ברוס פום הימל רעגינן לאזין,
156 אונ׳ דאש פאלק זאל הינויז גין אונ׳ קלויב טעגליך
וואש עז דאש טאגש בידארף". י. בליץ, שמות, טז - 3.

באדארפונג -- -----> באדערפונג.

באדארפטיק -- אדי. וואס נייטיקט זיך,
נויטבאדערפטיק, ארעמער;
1973 " אט ביי דעם טיש האבן עס געגעסן יעדן טאג
157 [...] יידן דורכפארערס, און סתם באדארפטיקע ".
י. שיינהויט, אלגעמיינער זשורנאל, נ"י !!/2.

באדארפן -- מאדאלער ווערב, קומט ס׳רוב מיט
אן אינפיניטיוו פון א צווייטן ווערב ווי דא דירעקטער
אביעקט, טייל מאל מיט א סוב/פראנ אין אקוזאטיוו.
מוזן, נייטיקן זיך, ווילן, עפעס/טאן עפעס. באדארפן
(צו) האבן, באדארפן (צו) טאן. זי באדארף
מעדיצינישע הילף. עס באדארף אזוי זיין.

1833" דר מענטש באארף מעריך אלי יאר בונד ווייש
בי-3012 [א סך, איין בינטלעך] מצות [מיצוועס] ".
אליהו הכהן מאיזמיר, שבט מוסר, סדילקאוו,
דף נג - 2.

1911 " פאבריקעס מער וויפל מען באדארף אויף צו פעלשן

אין לעבן נייטיקע זאכן [...]". ממוס, די קליאטשע, קאנק : 1260240.

1929 " ווערט די ערד אויסגעטריקנט, באדארף מען זי באגיסן". י. בורטיאנסקי, דאס געוויקס [...], קיעוו, ז' 110. באַב 700.

1973" די גוים האבן קיין באָבע [=הייבאם] ניט באדארפט, יעדע באַבע האט ביי זיי געקאנט ווערן א באָבע, ווען מ'האט באדארפט ". נ. בלומענטאל, צוריקבליקן, ת"א, ז' 148. באב 304

(ניט) ווי עס באדארף צו זיין - (ניט) ווי ס'איז נייטיק, (ניט) ווי עס מוז זיין (ניט) ווי ס'איז אנגענומען.

1873 " [...] איר גאנצער הילוך איז נישט ווי עס באדארף צו זיין". ממוס, די קליאטשע, קאנק 221240.

באדארף זיך (צו) מאכן -- טרעפט זיך, געשעט, קומט פאָר.

1873 " גראד דענסטמאל באדארף זיך צו מאכן, קומט צו אונדז מיט א וויזיט הער צעמפל [...] ". ממוס, די קליאטשע, קאנק 95280.

וואס באדארפט איר מער? -- רעטארישע פראזע פארן זאגן עפעס, ~~וואס דארף זיין~~ אן ארגומענט, ראיה פאר דעם פריער געזאגטן. % מיט פרנסה איז שוואך; וואס באדארפט איר מער -- אפילו דער שטאט=בביר באקלאגט זיך.

1873 " [...] נישט קיין מענטשן, נישט קיין בהמות! [...] וואס באדארפט איר מער, האט דען ערשט נישט לאנג איינער א גרויסער [...] ". ממוס, די קליאטשע, קאנק 213630.

מער האט מען (שוין) נישט באדארפט -- דאס איז

געוועז דער לעצטער שטויס, די וויכטיקסטע סיבה
פאר דעם וואס איז געשען.

1873 " מער האט מען שוין נישט באדארפט. חברה איז
אויף זיי אנגעפאלן ". ממוס, די קליאטשע, קאנק,
.318380 .~~213630~~

ם בידארפין / בדארפן

[...] " ווש בדאריף מן זוילכר רידן // וויר שלאגן
אוינזר ווייבא אונ׳ טרעטן ". מגילה מינכן, מ/89 ב. 153

1686 " איר בידארפט זיכר קיין זארג ניט האבן, // דורך
דעז וואלד בגינן זיא צו דראבן". ס׳ משלים, באג-633
פפד"מ, דף כ"ז - II!

באדאשניק -- דער, =עס, פארגרייזט פון
בודא(ט)שניק. (רוסיצ. נא) פאליציאנט, סטראזשניק,
שטאטוועכטער אין אמאליקע שטעטלעך.

1864 " ווער ווייסט ווי זי שלייערט זיך ארום, [...]
דער באדאשניק האט זיך שוין לאנג געמוזט מיט איר 158
אפרעכענען ". קמ, נ׳ 28, ז׳ 441.

באדברן [באדאבערן] -- טרוו. (לאקל, ראווא רוסקא)
איבערשפארן, איבעררעדן, איבערצייגן, איבערקליגן [קמ]. 159 _ 161

קטוו "דאס ווייב האט אזוי לאנג געבעטן, ביז
זי האט׳ן באדברט". [קטוו]. א קונה [...] וואס לאזט
זיך שוין באדברען" [קטוו].

באדויער -- דער, בא. די באדויערונג,
באדויערן. 1. געפיל פון צער, טרויער צוליב
עפעס, אן אנווער, אן אנטוישונג, א ניט=דערגרייכטער
פארלאנג אע). טיפער, ברויסער, אויפריכטיקער

16 בע״ד

נישט פאראן

דער צווייט.

איבערגעפירט אויף צווייטן ז׳, 15, 20,

איבערהויפט

צווייט

16

באדויער. ~~דא~~, אויסדריקן באדויער.

1910 " ניט שרעק זיך, מיין ליבסטע, פארגעס אן דער

עגדע, // פארזינק אין די שאטנס דיין טיפן באדויער". 188

דא, שטילע געזאנגען, ווארשע, ז' 50.

1930 " פֿאַן יוליאן ווייץ האט אלע ווילע פארראכטן

די ברילן און מיט באדויערונג צוגעגעבן: ' זייער 191

נישט גוט'". י. פערלע, ניין א זייגער אין דער פרי,

ווילנע, ציט אנט ז' 475.

1945 " איך שווייג... איך שווייגן בין איך דיר מגלה

דאס טיפסטע פון באדויער און געבעט". סעג, א בוים 189

פון פוילן, ב"א, ז' 134.

2. געפיל פון חרטה אויף עפעס וואס מע האט (יא אדער

ניט) געטאן.

1947 " אלע האבן גאנץ אפן [...] אויסגעדריקט [...]

א באדויערונג, וואס מע האט ניט אויסגעקוילעט אלע יידן". 216

רעד' ר. מאהלער, יזכ טשענסטאכאווער יידן, נ"י,

ז' 169.

3. מיטלייד, מיטגעפיל פאר עמעצן.

1928 " ראזע האט אויף איר א קוק געטאן מיט דער גרעסטער

באדויערונג [...]". ספ, סודות, ווארשע, ז' 338. 190

באדויערנסווערט -- אדי / אדוו. וואס מע דארף דאס באדויערן,

~~ארויסווייזן צער צוליב~~

1949 " צוליב דער אומפארזיכטיקייט פון דער מוטער |...|

קומט זייער אפט די באדויערנסווערטע אומגליקפאלן ". 201

פגעז, ב' 5, פאריז.

באדויער=שטייגער -- דער, בא. (גראם)

איינער פון די מאָדוסן פון ווערב / סטוטש 371 |.

% א ביישפיל פון באדויער=שטייגער איז: כאַי וואלט

ער דאס נישט געזאגט, וואלט געווען גלייכער,

צום באדויערן -- אדוו פר, באטאָנט די באציונג

פון צער, ~~צו דעם באדויער~~ עגמת=נפש צו דעם

געזאגטן אין זאץ. אויך: צו מיין (אונדזער)

גרויס / טיף באדויערן.

1963 " איך האב, צום באדויערן, נישט געהאט קיין געלעגע-
נהייט צו ווארטן און זען [...]". יג, טמז, VIII/8. 192

1966 " נאר, צום באדויערן, איך האב ניט קיין באווייז,
מיט וועלכן מיך געוואלט די זוך זיך מער זי גרייסט". 193
האל, מייך אוצא, מאסקווע, ז' 66.

באדויערונג -- די, בא. ----< באדויער.

באדויערלעך -- אדי / אדוו. 1. מיט
באדויער, באדויערנדיק, מיט צער.

1971 " ער האט געשאקלט מיטן קאפ באדויערלעך: 'אט דא,
איך דעם 'נוזשניק' ווינט ער?". ב. דעמבלין, 200
פאר, XIV/5.

2. וואס איז ווערט צו באדויערן.

1963 " באדויערלעך - א פאסיקע פארניידישונג פונעם
אימפארטירטן און פרעמדן 'באדויערנס=ווערט'". 199
מ. שעכטער, זש' אויפן שוועל, נ"י, נאוו - דעצ.

באדויערן I -- דאס, בא. ---< באדויער.

18.

[illegible] [ב I]. 6+

באדויערן II -- טרנז, 1. ארויסווייזן
צער, עגמת=נפש צוליב עפעס וואס איז געשען.

1926 " דער טאטע האט [...] באדויערט, וואס ער לאזט
ניט איבער קיין קדיש [...]". אפא, אלע ווערק, IX, 212
ווילנע, ז' 23.

1957 " נעך איז עפעס ווי אן איינצלנער מענטש,
וועלכער [...] באדויערט און באקלאגט זיין עבֿרדיקן 211
לעבן ". לדב, נ"י, ז' 334.

2. חרטה האבן אויף עפעס וואס מע האט (יא אדער ניט)

געטאן.

1805 " און איך מענש [...] מוז שטיל שווייגין זוא

194 באדוער איך די זינד די איך האב גיטאן אין די פר

געגנגליכי צייט". איבז א. פאוויר, בחינות עולם,

זאלקווא, תקס"ה, דף כד - 1.

... " ער באדויערט שטארק וואס ביים פאטערס לעבן האט

196 ער זיך אונטערגעפוילט אינעם לערנען ". ממוס,

שלמה ר' חיימס, II, ציט אויסג' "מענדעלי",

ווארשא, 1913.

3. ארויסווייזן מיטלייד, מיטגעפיל, רחמנות פאר עמעצן.

1872 " ווי עלנט זענען אזעלכע מענטשן, ווי פארדינען

230 זיי דאס מען זיי באדויערן זאל און [...] מיט ליידונג

צו האבן"... ה. ליכטענשטיין, עת לעשות, II,

סאטמאר, ז' כט - I.

[פל] " דאס דארף מען מיך באדויערן, // ווער דאס

195 קען נאר פארשטיין ".

באדויערן זיך -- אוטוו. באקלאגן זיך.

1930" | דער קראנקער | האט צוגעלייגט צוויי פינגער

198 צום שטערן, זיך באדויערט, וואס דער קאפ איז אים

שוואך ". אפא, אלע ווערק, ב' IX, ז' 300.

באמ: ניט קלאר דער באטייט, ס'קאן זיין: א) באקלאגן זיך,
ב) באדויערן זיך אליין, האבן רחמנות אויף זיך.

ם בדויארן

-------> 3.

1766 " און' יענם [פון די צוהערער] פר וועהט זיך

204 דיא זאך ניט איין זיינה גדאנקן איין צו פאסן, איינם

צו בשולדיגן אודר צו בדויארן אודר בקלאגן ".

אבן ישראל, מיץ, דף ט - 2.

באַדופטן -- טרוו. | מארק ווב 1403 |. ארויס- 235
געבן א דופט, פארשפרייטן א גוטן ריח. % די בלומען
פון גארטן באַדופטן די גאנצע גאס.

באַדז -- דער, [=ן ?], (רעג, מערב=גאליציע)
"א מענטש וואס איז פריקרע " % " א שטיק באַדז" [קטוו]. 236

דאמי: אפשר דצוו דאָל?

באַדזאַק -- דער, = עס. (רעג, מערב=גאליציע).
" איינער וואס קריגט זיך מיט דער גאנצער געזעלשאפט"
[קטוו].

דאמי: ווי איז דאס ...?

באַדזיען -- טרוו. פפ באַדזשען, באַדיען.
שטויסן, שטעכן מיט הערנער. % דער צאפ באַדזיעט מיט די
הערנער.

1967 " גלייך האט דער אקס אנגעהויבן באַדזשען מיט די
הערנער, ביז ער האט אוועקגעלייגט עטלעכע קריגסלייט". 243
ש. עגנון, טמז, VI/28.

1947 " שלאגט זיך ארויס פון קאפ די האָרנדלעך וואס
באַדיען געשפענסטער ". ציט, טאג, VII/25. 1005

2. באַדזיען זיך -- דזוו דפוו. % די ציג איז א
בייזע, זי באַדזיעט זיך.

באַדזשייען ז-יך -- אטוו. (לאקל, ווילנע)
ארומוואלגערן זיך, שליאַען זיך" | מ. לעווין, פריילינג 237
אין קעלערשטוב, ווילנע, 1937 |.

באַדזשיק -- דער, =עס. -----> בודיאַק.

באַדזשעלעך -- במ. רעג, לאמזשער געגנט)
" איראַנישער אויסדרוק פון רבין אויפן חשבון פון
תלמיד, וואס פלעגט שנעל אנטאן און אויסטאן די

די תפילין בײם דאװענען. ״ האסט שױן אנגעמאסטן 249
די באדזשעלעך״? דער קאפ איז דיר ניט גרעבער געװארן?״.
" באדזשעלעך - הערנער, א רמז אויף די תפילין של
ראש " [קטור].

באדזשען (זיך) -- ------ באדזיען.

~~באבזשיק -- דער, =עס. ---- בודיאק.~~

באדיא -- די, =ס. (רוסיצ, נא) גרױסער
הילצערנער עמער, אונטן א ביסל שמעלער, גענוצט 251
געװען בײ אמאליקע ברינעמער.

... װאס איז בײ מיר, א קאפ פון א באדי?". שע, ?? . 250

באדיאיען זיך -- ---- באדזשאיען זיך. 253

באדיאן -- דער, =עס ? פפ באדעיאן.

1. געװיקס, (Ilicium anisatum) ליביק גרינער
קוסט פון דער משפחה Magnoliaceae, װאקסט אין צפון
אמעריקע און מזרח-אזיע.

2. פרוכט פון דעם געװיקס, װערט אויך גערופן אניס/
עניס, גענוצט אין מעדיצין און װי א געװירץ
אין מאכלים און געבעקסן. % די מאמע באקט קיכעלעך
מיט באדיאן.

באדיאק -- בודיאק.

באדיי -- דער, = עס. (רעג, מאלדאוויע) א זקן, אן אלטער מאן. 136

1938 " עך, אלטינקער, גרייז=גראער באדיי! לאנגווייליק איז מיר, דערציילן זשע עפעס". י. טראכטנבערג, אויף בעסאראבער ערד, סיגעט, ז׳

באדיי -- פא באדאי, פארט פון נאכגיביקייט, קומט אפט מיט די אפאזיציע=בינדווערטער אבי, איידער, נאר. 1. אפילו, זאל זיין, בעסער, ליבערשט, גלייכער שוין (אבי, איידער)... % ער וואלט באדאי געטאן שווארצע ארבעט, אבי ניט אנקומען צו מענטשן. דער פויליאק וועט באדיי הונגערן, נאר ניט גיין ארבעטן.

[1819] " ער וועט אזוי לאנג נישט רוהין אונ׳ וועט באדיי זיין גאנץ האב דראן שטרעקין ער מוז דעם אינטעריס ארויסברענגין". י. פערל, מגלה טמירין, ציט אויסג יידישע כתבים, ווילנע 1937, ז׳ 56. 106

1873 " עפעס ווי אויף צו=להכעס האט מיר דענסטמאל די וועלט אזוי שיין, אזוי גוט זיך פירגעשטעלט, אז איך וואלט באדיי אלצדינג אוועקגעגעבן, אבי לעבן צו בלייבן" ממוס, די קליאטשע, קאנק 276500. 107

1939 " מען איז באדאי געזעסן אין דער פינצטער און נישט געוואלט ארויסלויפן. י. פערלע, יידן, ווארשע, ז׳ 232. 108

2. פארט מיטן באטייט פון ווונטש, קומט ס׳רוב מיטן ווערב אין באדינג=שטייגער. הלוואי, נעבכיי/ כיי. % באדיי וואלט ער געקומען פריער, וואלט ער באקומען די שטעלע.

1926 " באדאי וואלט זי אים גארנישט נישט געזאגט [...]". מבא, זאוול רימער, ווארשע, ז׳ 22. 109

1936 " באדיי וואלט איך א באנדער זיין, / א פראסטער לאזעקרוט". אי. כאריק, אויף א פרעמדער חתונה, מינסק 110

[7] באדיי זיך ארויסנעמען / אויסשטעכן ביידע אויגן, אבי יענעם איינס (שוו —) אויף א ניט=פארגינער, אויף עמעצן וואס טוט שלעכטס יענעם אן נוצן פאר זיך.

באדיי זיך ארויסנעמען / אויסשטעכן ביידע אויגן,

אבי יענעם איינס (שוו)—אויף א ניט=פארגינער,

אויף עמעצן וואס טוט שלעכטס יענעם אָן נוצן פאר זיך.

קללות: באדיי וואלט ער (זי זיי) מיטן קאפ אנלייגן.

באדיי זאלן זיי דאס אויסקרענקען!

באדיי זאל ער א מיתה=משונה איינעמען!

ב א ד י ט -- דער, =ן. -----> באטייט.

21 באַז'

ב אַ ד ײַ ט ו נ ג – די, =ען. (דטשמ) 1. טײַטש

(פון א װאָרט/אױסדרוק);באַטײַט.

1923 " דעם װאָקאַבל [באַש] האָט אױך דער ײדישער

באַש 7 גנבים-זשאַרגאָן, [...] ער איז אױך שבֿיח [...]

אין דײַטשן גנבים-לשון מיט דער זעלבער באַדײַטונג:

געלט". י. טריװאַקס, כלי-זמר-לשון, זב בײַ אונז

ײדן, װאַרשע, ז' 168.

2. מײן, זינען, אינהאַלט.

1911 " ר' יאַנקל, [...] אַ פרײלעכער אָרעמאַן און אַ

באַט-339 ײדע ספר, זאָגט צו יעדער צופאַל גלײכװערטלעך מיט

צװײענדיקע באַדײַטונגען. [...] א. שלום [...],

דערצײלט פון סאַלאַמאָן װאָלאָזשאַר, סלוצק, ז' 30.

23.

1926 " די פנימער פון די מענטשן האָבן אַזױ פיל

באַט-331 אױסגעדריקט [...] און זײערע באַװעגונגען האָבן

געהאַט װאָס צו זאָגן און פול באַדײַטונג [...]".

ה. ד. נאָמבערג, דאָס רבישע אײניקל. [illegible]

[illegible], ציט אנט, ז' 398.

3. װערט, חשיבות, װיכטיקײט.

1923 " אױף די [דער] גרױסע[ר] באַדײַטונג פון

בו-339-1503 די אײנשפּריצונגען קעגן בױכטיפוס װײזן אָן

די פאַלגנדע ציפערן |...|". פגעז, נ' 1, װילנע.

1959 " ביעלינסקי האָט איבערגעטריבן די באַדײַטונג

333 פון אַלע פּושקינס הױפּטװערק". שנ, קריטיק און

קריטיקער, ב"א, ז' 105.

ב א ד ײ ט ו נ ג (ס) ל א ז – אַדי/אַדװ. (דטשמ)

אָן באַטײַט.

ב א ד ײ ט ו נ ג (ס) פ ו ל – אַדי/אַדװ. (דטשמ)

באַטײַטפול.

~~[illegible]~~

באַדיַיטזאַמקייט -- די, באַ. (דטשמ)
באַטייטלעכקייט, וויכטיקייט, חשיבות.
1925 " [...] קאָן מען נאָך [...] דערקענען איי ניקע
סימנים פון א ספעציפיש באגאבטער קינדהייט, [...] 282
די אייגנטימלעכע באַדייטזאַמקייט פון איר אלגעמיינעם habitus [...]". פּ. שניאורסאָן, די קאַטאַסט-ראַפאַלע צייטן |...|. בערלין, ז' 142.

באַדיַיטיק - ---> באַטייטיק.

באַדיַיטן -- -----> באַטייַטן.

באַדיַיטנדיק - ---> באַטייטיק.

באַדיַינקען -- ----> באַדענקען.

באַדיכטן -- טרוו. פֿאַר באַדיכט(עט).

פון נידעריק וואקסניקע געוויקסן, ס׳רוב פון גארטנווארג.

% מע פארברענט <P: badyl; < uk: бадилля

די טרוקענע באדיליעס פון קארטאפל.

באדינג -- דער, =ען. עפעס פון וואס ס׳איז געווענדט די עקזיסטענץ פון א צווייטער זאך, דאס אויספירן א געוויסן אקט, דאס פארקומען פון א געשעעניש; תנאי, באווארעניש. % שטעלן/אויסנעמען א באדינג. אננעמען/אויספירן די באדינגען. מיט דעם/אונטערן באדינג, אז [...]. וואסער איז דער ערשטער באדינג פאר דער אנטוויקלונג פון א געוויקס. די דירה גיט מען מיטן באדינג, מע זאל איינצאלן פאר א יאר פארויס.

1919 " פאר דער יידישער אויטאנאמיע מוז ער שטעלן דעם באדינג, זי זאל געבויט ווערן אויף דעם יסוד פון יידיש". 431
זשיט, שריפטן X, נ"י, ז׳ 29.

1930 " דער ערשטער באדינג, וואס אמעריקע פאדערט פון אן עמיגראנט, איז א מענטש מיט א פיאנערן=גייסט". 429
דא, פון בערלין [...], ווארשע, ז׳ 141.

1941 " נאר מיט דעם באדינג וועלן מיר איינוויליקן
צו אייך " תי, בראשית, לד - 15. 426

באדינג=בייזאץ -- דער, =ן. (גראם) בייזאץ אין סב סובארדינירטן באהעפט, וואס דריקט אויס דעם באדינג פאר דעם הויפטזאץ. % דער באדינג=בייזאץ הייבט זיך אן ס׳רוב מיטן בינדווארט " אויב ".

באדינג=רעפלעקס -- דער, =ן. (פסיכ) רעאקציע פון א בעל-חי, ארויסגערופן אויטאמאטיש ביי א געוויסן באדינג, אומשטאנד.

1927 " מחמת דער דאזיקער נייער מין רעפלעקס ווערט אויסגעארבעט בלויז ביי דער [...] באדינגונג [דאס אויסזען פון פלייש], האט אים פאוולאוו א נאמען געגעבן [...] באדינג=רעפלעקס". ט. בערלס, מענטש - מאשין, קיעוו, ז׳ 117. 432

באדינג=שטייגער -- דער, בא. (גראם) פארמע (מאדוס) פון ווערב, וואס דריקט אויס א טויונג וועלכע קומט פאר ביי א געוויסן באדינג. % אין באדינג=שטייגער ניצט מען דעם הילפסווערב "וואלט".

24 הזוו

באדינגונג -- די, =ען. 1. דזווו דפוו,

ס׳רוב איך מערצאל. % דער באנק האט געשטעלט אייך

שווערע באדינגונג צו קריגן די הלוואה: צושטעלן ~~אז~~

אונטערשריפטן פון דריי זשיראנטן. דער קאנטראקט האט

עטלעכע שווערע באדינגונגען.

1904 " די באדינגונגען, אויף וועלכע דער קאפיטאליסט

לייגט פאר דעם ארבעטער צו נעמען זיך צו דער ארבעט 452

|...| זיינען אלע מאל אויסגערעכנט אזוי, אז דער

ארבעטער זאל [...]". מ. שיפפעל [שוקל?], די עקאנאמישע

איבערקהרענישען [...], זשענעוו, ז׳ 8.

1955 " [...] קומען זיך אויסדינגען באדינגונגען פון

אונטערגעבן". בצג, טמז XII / 15. 451

2. במ. צוניפשטעל פון אומשטאנדן, אין וועלכע עס

קומט עפעס פאר, מצב אין וועלכן מע לעבט, מע ארבעט אע.

% אביעקטיווע באדינגונגען. מאטעריעלע, היסטארישע

באדינגונגען. די באדינגונגען אין די געטאס זיינען

געווען אוממענטשלעכע. מע דארף אויסבעסערן די

סאניטארע באדינגונגען אין שטאט.

1904 " ביי די איצטיקע באדינגונגען קען קיין שום

קולטורעלע טעטיקייט ניט ברענגען וועלכע ס׳איז 445

נוצן ". זב קאמף און קעמפער, לאנדאן.

1919 " אין דער ארבעט פאר דער באשאפונג פון נייע ~~באדבנ~~

באדינגונגען אין די לענדער, ווו מע וווינט, איז 454

דאס יידישע פאלק גאר ניט פארמשפט צו בלייבן איזאלירט".

זשיט, שריפטן, VIII, נ"י, ז׳ 121.

1968 " די באדינגונגען אין לאגער קארטשעוו זיינען

געווען שווערע, אין א קורצער צייט זיינען אלע 460

ארומגעגאנגען [...] מיט צעריסענע קליידער און שיך".

ב. ארענשטיין, יזב אטוואצק, ת"א, ז׳ 820.

25. באוו-

באַ ד י נ ג ט -- אַדי/אַדוו. אָפּהענגיק, געווענדט פֿון עפּעס (פֿון אַ געוויסן אומשטאַנד, באַדינג) % באַדינגטע רעאַקציעס. ~~דער כאַראַקטער פֿון דער פּלאַרע איז באַדינגטע אָדער אָ פֿון דעם קלימאַט.~~ רעפֿלעקסן

1937 " אַ דאַנק זייער ספּעציפֿישקייט קענען די באַדינגטע רעפֿלעקסן דינען אַלס פּסיכישע אַנאַליזאַטאָרן ". 482

פּגעז, נ׳ 4, ווילנע.

1937 " [...] די באַדינגטע ווירקונג שטייט אין אַן אומצערייסלעכער שייכות מיט איר אומבאַדינגטער סיבה און איז פּונקט אַזוי דויערהאַפֿטיק, אַזוי לאַנג ווי די באַדינגונגען האַלטן אָן ". איבז אַ. מעריסאָן/ה. ספּענסער, די ערשטע פּרינציפּן |...| ווילנע, ז׳ 162. 458

~~1973 " |...| אַפֿילו הלצה און סאַרקאַזם ווערן באַדינגט דורך די פּאָזיטיווע ווערטן |...| " מוגג, I, נ"י, ז׳ 7.~~ 503

באַדינגטקייט — ~~באַדינגטקייט~~ — אייגנשאַפֿט פֿון זיין אָפּהענגיק/געווענדט פֿון עפּעס, אומשטאַנד, אַ באַדינג.

1933 " איינע פֿון די וויכטיקסטע הנחות [...] איז די היסטאָרישע און קלאַסווע באַדינגטקייט פֿון דער קונסט". ש. שטשופּאַק, מאַרקס און ענגעלס וועגן קונסט, זש׳ פֿאַרמעסט, נ׳ 2 - 3, בערדיטשעוו, ז׳ 123. 486

1935 " די ערשטע פּראָבלעם איז די אָרגאַנישע און סביבהדיקע באַדינגטקייט פֿונעם יחיד ". מוו, דער וועג |...|, ווילנע, ז׳ 16. 476

(נש)

באַ ד י נ ג י ק -- אַדי/ אַדוו | אַאוו, סטוטש 474 | אָפּהענגיק פֿון אַ באַדינג, געווענדט פֿון/אין עפּעס; באַדינגט.

26 -אות ב

באדינגלעך -- אדי/ אדוו. 1. דזוו דפוו.

% דעם גנב האט מען פארמשפט אויף 5 יאר תפיסה, פון זיי 2 יאר באדינגלעך, דאס הייסט, אויב ער וועט זיך אויפפירן גוט, וועט מען אים צוויי יאר שענקען.

2. קאנווענציאנעל, וואס איז אפגערעדט, אפגעשמועסט אנצונעמען ווי רעאל, כאטש ס'איז סימבאליש אדער ס'עקזיסטירט בכלל נישט. % אויף דער סצענע שטייט א ווענטל מיט פארקראטעוועטע פענצטער - א באדינגלעכע טורמע. א בלויע געשלענגלטע ליניע אויף דער מאפע איז א באדינגלעכער צייכן פאר א טייך.

1948 " שעהענוויז זיינען די סאלדאטן [...] געקראכן אויף אלע פיר [...] איבער דער ערד, אויסגעמיטן באדינגלעכע מינענפעלדער ". ה. פאליאנקער, שמייע גאזלען, מאסקווע, ז' 245. 485

באדינגלעכקייט — 1 =קייט. אייגנשאפט פון זיין באדינגלעך.

1956 " אלע אנדערע [גאלדפאדענס ביקלישע פיעסן] האבן א דאנק זייער צעכראסטעטער באדינגלעכקייט און ביליקער עפעקטן=זוכעריי געעפנט ברייט די טירן פאר כל המינים שונדמייסטער ". זש' פאריזער צייטשריפט, נ' 15 - 16, ז' 105. 483

באדינגען I -- טרוו, פאר באדינגען.

1. באשטעלן עמעצן צו טאן אן ארבעט און אפשמועסן דעם פרייז צו באצאלן; אנדינגען.

1862" מיר וועלן דיר מארגן גאנץ פרי באדינגען דעם בעלפער מיכל, וועט ער דיר אויסלערנען בעסער פון אלע מיידלעך ". י. אקסענפעלד, דאס שטערנטיכל, לייפציג, ז' 6. 494

..." זי האט באדונגען דעם בעל=עגלה, ער זאל זי אויפנעמען מיט א קליין פעסל [...]". פרץ, איך קעלערשטוב, ציט אויסג. [?...] ז' 173. א/494

1936 " א גביר האט א מאל געוואלט בויען א געמויערטע הויז [...], האט ער באדונגען דעם בוימייסטער [...]". מחזור ע"ט, בית ישראל |...|, יום-כיפור II, ווילנא, תרצ"ו, ז' 183. 495

1962" ער האט טאקע פאר מיר באדונגען א שמוגלער, וואס זאל מיך אריבערשטעלן איבערן דניעסטער". פ. רודאי, טמז, XI /23. 505

2. (ארכ) באשטעלן פאר עמעצן אן ארט צו וווינען, ארבעטן, צו לערנען. % דאס מיידל וויל מען באדינגען פאר א דינסט אין א רייכן הויז.

באדינגען זיך -- 1. רעפל. צו באדינגען.

1912 " די זאלסט ניט אראפרייסן פון דעם באדונגענעם לוין, פון וועלכן דו האסט זיך מיט אים באדונגען". מב"ם, הוגה דעות II, ווילנה, ז' 4. 504

1947 " דער מאכער האט זיך מיט מיר באדונגען אויף 1000 רובל, אז ער וועט מיך אין גאנצן באפרייען". ר. פעדערמאן, יזב טשענסטאכאווער יידן, נ"י, ז' 387. 488

1957 " ר' לוי=יצחק האט געהייסן רופן א בעל=עגלה און און האט זיך מיט אים באדונגען צו פארן אין א יישוב א וויארסט פערציק פון בערדיטשעוו". לדב, נ"י, קס"ו. 496

2. (ארכ) דינגען, ארענדירן.

1900 " איינער באדינגט זיך די טייערע דירה אדער די
די קראם [...]". [מ. כץ?], דער קראבעלניקל, 491
ווילנא.

ם בידינגין
------> 2.

1743 " דער זעלביגער יונג דא ער קאם צו זיין יארן,
דא האט אים דר פאטר בידינגין בייא איין גרושר 403
(למדן) אונ' דר יונג לערנט זער וואול ". שאר,
דף קא - 2.

באדינגען !! -- טרוו, פֿאר באדינגט.
זיין דער באדינג / די באדינגונגען פאר דער עקזיס-
טענץ פון עפעס, אז עפעס זאל געשען. % דער עקאנא-
מישער מצב באדינגט אין א גרויסער מאס דעם שטייגער=
לעבן פון א פאלק.

1912" [...] אקוראט אזוי ווי די אנאטאמישע סטרוקטור
פון דעם ביאלאגישן ארגאניזם באדינגט דעם גאנצן 497
פראצעס פון דעם באוווסטזיין ". זשיט, שריפטן, !!!,
נ"י ז' 164.

באדינטע -- די, מצ דז (ארכ) דינסט, באדינערין,
~~[illegible]~~ | לב. | .

? [illegible]
[illegible]

[illegible] -- דער, מצ באדינטע. (ארכ) באדינער, משרת.
[illegible]

1805 " די זון איז נאר איין קליינער בדינטער פון גאט
ב"ה ". איבן א. פאוויר, בחינות עולם, זאלקווא, 340
תקס"ה, דף כד - 2.

1863 " אויך זאל מען ניט נעמען דאס העמד אויס דער האנט
פון דעם באדינטן [...] ". חא, ווילנא, דף ה - א. 342

1875 " [...] איז דער באדינטער [טעקסט: בעדונטור]
געקומען און האט געענטפֿערט די תשובה פֿון דעם רב א/340
דעם בישאף ". קהל חסידים, לעמבערג, דף ע"א - !!.

1926 " דער ביבליאטעקאר [...] האט געהאלפן א באדינטן

341 צונויפנעמען אויף א וועגעלע די ביכער פון די טישן".

אפּא, 1863, ווילנע, ז' 9.

באדינסט -- דאס, =ן. (ארכ) ארבעט, שטעלע,

דינסט.

|..?| " און אז זי וועט מיר געפעלן וועל איך אפזוכן

345 א בעדינסט ביי מיר אין הויז". [מחבר] ספר אהלי

צדיק, פשעמישל, ז' 22.

0 באדינסטקליידער -- בגדי השרד" (שמות, לא-10)"

[illegible]

באדינען -- טרוו. 1. ארבעטן פאר געצאלט

צו באפרידיקן עמעצנס פערזענלעכע באדערפענישן (אין

הויזווירטשאפט, רעסטאראן, האטעל אא.) % די דינסט

וואשט און ראמט און באדינט אויך די קליינע קינדער.

דער קעלנער האט גוט און גיך באדינט די געסט און

געקריגן א פיין טרינקגעלט.

1866 " איצט האט זי זיך איינגעריכטעט מיט שותפים ,

356 לאקייעס, שיינע נייע כלים [...] און די לאקייעס

וועלן באדינען צום בעסטן". קמ, נ' 5, מודעות.

1911 " משרתים באדינען מיך מיטן גאנצן כוח."

ממוס, די קליאטשע, קאנקז 1026260.

1930 " ער האט געלעבט אין גרויס רייכקייט און ארומגע-

363 רינגלט מיט קלאפן, וואס האבן אים באדינט ווי א

יונגן גאט". ייט, דער פעלדהער יאזעפוס פלאוויוס,

ווארשע, ציט אנט, ז' 361.

2. אויפנעמענדיק געסט אין שטוב, זארגן פאר זייער

באקוועמלעכקייט, דערלאנגען זיי כיבוד אע. % די
יונגע בעל=הביתטע באדינט זייער שיין אירע געסט אויף
דער שימחה.

... " א תלמיד=חכם, אז די חברים זיינע קומען צו אים, איז
דאס ווייב טראגט זיי אונטער גלעזער טיי און באדינט 360
זיי". ממוס, שלמה ר' חיימס, ציט אויסג "מענדעלי",
ב' XIV, ווארשע, ז'...

1957 " בגופו האט ער [אברהם אבינו] זיך אליין מטריח
געווען צו באדינען די אורחים ". לדב, נ"י, ז' 172. 362

3. אויפנעמען און באזארגן די פארלאנגען פון די
קליענטן אין א געשעפט, אינסטיטוציע אע. % דער
נייער אנגעשטעלטער איז נאך ניט געניט אין באדינען
די קונים. מע קלאגט זיך אויף די באאמטע, אז זיי
באדינען ניט העפלעך די בירגער.

4. ארבעטן, אכטונג געבן אויף א געוויסער איינריכטונג,
מאשין, באזארגן אן אונטערנעמונג אין אירע באדער-
פענישן אע. % דער אינזשעניער באדינט גלייכצייטיק
צוויי קאמפיוטערס. די עלעקטרע=צענטראלע באדינט
א גאנצן ראיאן.

1829 " זיי זאלן טראגן דאס משכן און אלע זיינע געפעס,
און זיי זאלן עס באדינען ". חחת, | ארט?| במדבר, 385
א - נ. דף עט - 1.

1968" [...] האט מען געשיקט יידישע ארבעט=באטאליאנען
[...] צו באדינען דאס מיליטער". ש. רוזמאן,
יזב, קרפט'רוס = מרמורש, רחובות, ז' 289. 379

5. (זן) ניצן צו עפעס, באהילפיק זיין; ~~820~~
1820 " [...] כלומר צו וויסן וועלכע אותיות פון דעם
ווארט זענען שורשים און וועלכע אותיות קומען צו
באדינען דאס ווארט". חה 2, סדילקאוו, ה - 1. 382

1957 " די פליגלען [פון פויגל] ~~באהדלפּ~~ זיינען
מער ניט וואס זיי באדינען זייער קאפ און זייער קערפער".
ליקוטי אמרים, תניא, דף 110. 368

באדינען זיך -- 1. רעפל % איך האב נישט קיין
דינסט, מוזן מיר זיך באדינען אליין.

2. באדינען ... באניצן זיך מיט עפעס.
1863 " אויך טאר מען זיך ניט באדינען מיט איין ספר
למשל דער מיט צו פארשטעלן די זון |...|". חא, ווילנע 398
דף כז/ב.
1881 " [...] יידישע בעל=מלאכות, און וויפל באדינען זיך
נאר מיט דעם נאמען בעל=מלאכה [...] " ייפאל, 25/X, 396
ז' 35.
1958 " [...] באדין איך מיך פיל מיט דער בריוווזאמלונג
פון מיידלען און איך באוונדער |...|". ש. מעלצער, 402
היימיש, אדר, ז' 5 - !.

3. שאפן זיך מיט עמעצן, באהעלפן זיך מיט אים.
... " מיט אים פלעגט זיך אפט באדינען אויך ר'חיים
ע"ה אויף אפשיקן דורך אים די ראטע פאר דער פליישטאקסע".
ממוס, שלמה ר' חיימס !!, ציט אויסג "מענדעלי",
ווארשע, ז' 43.
1928 " געווען איז יצחקל א קליין, דאר יידל [...]
ביים טיש איז דאס געזעסן ווי א מלך, זיך באדינט 394
מיט דער גאנצער שטוב". אפא ווילנע, ז' 39.

באדינונג -- די, =ען. 1. אקט אדער רעזולטאט
פון באדינען.
1930 " און נישט נאר דאס עסן, נאר די באדינונג
[איך די רעסטאראנען] איך 56 שטעט [...] ". 332
דא, פון בערלין |...|, ווארשע, ז' 49.
1957 " זי [יראה] ווערט אנגערופן די באדינונג

327

פון קנעכט". ליקוטי=אמרים, תניא, נ"י, דז' 114.

[illegible]

1947 " אלע יידן, מענער און פרויען [...] זיינען טעגלעך
319 געגאנגען ארבעטן ביי דער [...] ארמיי=באדינונג".
יזב טשענסטאכאווער יידן, נ"י, ז' 208.

1961 " דער סטרייק [...] האט פארקריפלט די עפנטלעכע
324 באדינונג". טמז, נייעס, III/15.

[illegible]

0 באדין=אויטאמאט. באדין=סטאנציע. זעלבסט=באדינונג.

ם בדינען / בדיהנען

------> 1.

1743 " אונ' פון דיין יונגי יארין האשטו איס בדינט,
358 דאך איז ער דיין פיינד ". מ. מן, יוסיפון,
אמשטרדם, דף קכט - 2.

1767 " זולן דא מאהל [...] קיין כלי זמרים או סערוור
359 וואן אויך אהני ענגעלט בדיהנן וואלין ניכט געהאלטין
ווערין ". פראגער תקנות קעגן לוקסוס, תקכ"ז, ציט
ב. וואכשטיין, ייבל I, 1931, ז' 342.

------> 3.

1764 " אויך דרוקט המדפיס הנ"ל פר איין יעדרום דר
390 פון איהם באדיהנט וויל זיין ". יוסיפון, פיורדא,
דף קסג.

------> 5.

1716 " נון קענשטו זעהן וויא דיזי כוחות זיינן גישטעלט
380 גיווארן אין דעם גוף דז זיא זאלן איס בדינן צו
זעלכי זאכן דיא צו זיין בעשטן זיין ". חה I,
אמשטרדם, דף לח - 2.

1744 " דען וואש העלפט מיך מיין פר שטאנד וואן איך
381 איס ניט בדינן קאן". בע, פולצבאך, דף ד - 1.

33-

6. באדינען זיך מיט באנוצן זיך מיט

1737" דרום האב איך געדרוקט אויף טייטש תפילת הדרך[...]
357 דאז דיא גמייני לייט זאלן קענן בדינין אונ' לייאנין
דרינין ". ס' שיח השדה, פיורדא, תצ"ז.

1766" ווען זיא נור וועלן פלייסיג זיך עקסערצירן אין
354 דיזי כללים אונ' דיא זעלביגי אויך אין אירם לייאנן
בדיהנן אזו ווערן זיא גוויש מער הצלחה האבן".
אבן ישראל, מיץ, דף ט - א.

באדינונג. 33

1716 " אונ' וואש דא קריכט, אונ' וואש אויף פיר פיס גיט,
325 נאך די אונטער שיידליכקייט פון איר געשטאלט אונ' מאס
אונ' אירי בדינונג אונ' הנאות אונ' הילף דיא זיא
אין עולם ברענגן ". חה"ו, אמשטרדם, דף לה - ב.

1743 " נאך זיין טוט האט זיין זון אך בדינט אלי בדינונג
326 דיא זיין פאטער האט גהאט ". שאר, אמשטרדם, דף קטז -ב.
1764" אונ' דער עולם קען פר זיכערט זיין פון דיא
אליר טרייסט בדיהנונג ". יוסיפון, פיורדא, דף קסג.

באדינער -- דער, =ס/מצ דז. דער מענטש וואס
באדינט (ב' 1).

1823" אונ' איין גוועלטיקער דארף דאך צו זעהין אז זייני
409 אונטער טאנען, דאש איז זייני בדינר, זאלן האבין זייערי
בדערפינש ". מנשה איליער, לעבנמיטל, 202.

1875 " [...] האבן זיי געשיקט זאגן איר [דער דוכסה]
411 אז עס איז געקומען סוחרים יידן [...] האט מען צו
זיי ארויסגעשיקט איר באדינער ער זאל מיט זיי א
מקח מאכן ". קהל חסידים, לעמבערג, ז' סט - ד.

1966 " [...] און שפעטער ערשט [...] ווערט אפגעשאצט
410 אליין דער מלך און די צאל באדינער ". האל, מיין
אחצעק, מאסקווע, ז' 254.

באַדינונג -- דאס, בא. באשעפטיקונג פון באדינען (ב-1).

1920 " |...| היימישע אינדוסטריע, פארשידן=ארטיקע

410 באדינעריי |...| דאס איז דער גורל און ביטערע מזל

פון דער יידישער פרוי ". זש' דער קאמוניסט, כארקאוו,

נ' 1, ז' 6.

2. באַדינסטיקונג פֿון באַדינונג, ב' 2-3.

באַדינערין (=קע), =ס פרוי וואס באדינט (ב - 1).

% דער שליסל פון צימער איז ביי דער באדינערין פון

האטעל.

באַדינסשאַפֿט --

באדינשאפט -- די, בא, פפ (זן) באדינשאפט. דער צוזא-

מענשטעל פון באדינערס; דינערשאפט.

1965 " די נוירסעס זיינען דארט איבער הויפט ניט קיין

420 יידשע און די אלגעמיינע באדינשאפט איז אוודאי

ניט קיין יידישע ". ב. סמאליאר, פאר, VI/6.

1972" איך אזא האטעל - און ספעציעל אין דרום=אמעריקע -

422 איז די באדינערשאפט איבער=געטריבן העפלעך".

באש, פאר, VIII/26.

ס בדינר

1743 " דא האט ער אויף דיא בישופין אונ' אירי בדינרש

418 איין שווער ביפעהל גלאזט אויש גין ". שאר, אמשטרדם,

דף לה.

באַדיע -- די, =ס ---> באדיא.

באַדיק -- דער, =עס. פפ: באדיאק, באדזיק, (באָדיוק)

<P: BODIAK/BODZIAK/ באדזשיק, באזשיק, בודיאק, בודיק

(CARDUUS pl.) סטעפן=געוויקס. uk: будяк פון דער

משפחה קארב=בלומיקע (compositae), האט שטעכיקע

שטענגלעך און בלעטער.

1944" און אויב באדיק בליט שטאט רויז [...] ". נאד,

1017 מודה אני, נ"י, ז' 70.

1955 " [...] אז איך ציטער אליין - א האז // פארנאכט //

1013 צווישן באדיקעס און גראז". נ. באמזע, אייביק

בליען וועט דער טרוים, נ"י, ז' 28.

2. די פרוכט פון באדיק, קיילעכיק און מיט שטעכלקעס,

מע האט זיי אויך גערופן 'בערעלעך', ס'איז געווען

א מנהג צו ווארפן זיך מיט די באדיקעס (בערעלעך)

אום תשעה =באב.

1865 " זאגט מיר [...], תשעה=באב גייט שוין צו? מען

1020 ווארפט זיך מיט באדיקעס |...|, בשעת אמתע יידן

וויינען אויפן חורבן בית = המקדש ?". קמ, נ' 12,

ז' 189.

3. (פסמ) מין בראדעווקע, שאַרסטקע אנוווקס אויף

דער הויט.

1958 " די פריצהטע האט נעבעך געהאט די אמתע הינעראויגן,

1022 מאזאליעס, באבע=נעגל און באדיקעס ". ב. רעסלער,

זש' איק, רה"ש, ז' 53.

[7 אליין ווי א באדיעק -- עלנט [פ. פרומער,

1006 יישפ VI - 1 - 2, 1946, ז' 22].

<Lit: DIRZETI

ב א ד י ר ז ע ט -- אדי.

(רעג, ליטע) פארהארטעוועט, אפגעקילט. די בולוועס

זיינען באדירזעט" ~~...~~ | קסוו |.

(?נ?)

ב א ד מ ע ן | באדאמען | -- טרוו. (שש) צעבלוטיקן,

מאכן ס'זאל רינען בלוט.

1890 " [...] אבער יע, מער זי [די ציג] לויפט, יאגט
מען איר נאך, גיט נאר א קוק, ווי מען האט איר 1028
באדמט". י. ראבינאוויץ, צוויי א פאטריאטישע שירים,
נ"י, 1890, ז' 25.

1919 " [...] און די מלחמה פלאמט!/ אונדזערע 'גענאטן',
ביידע בלוט באדמט, / צופן זיך באטעמט. 1026
רב מרדכילע [טשעמערינסקי], משלים, "הינטישע אחדות",

[7] באדמט ווי א חזיר - ס'רינט א סך בלוט. 1027

באדן I -- דער, =ס. 1. גרונט, ערד, אקערערד
(אייבערשטער שיכט פון דער ערדקארע, ווו ס'אנטוויקלען
זיך די געוויקסן). % ליימיקער (זאמדיקער, זומפיקער,
אשיקער, שווארצערדיקער) באדן. פרוכפערדיקער
(אומפרוכפערדיקער) באדן. אקערן (באמיסטיקן,
באוואסערן) דעם באדן.

1878 " איז גאנץ ווייניק באוווינט און דער באדן אומ-
באבויט, [ניט ?] באזייט". אמד, קארטוכע, ווילנא. 1064
1936 " גענומען רעדן וועגן א גלאזהויטע, וואס ער האט
בדעה אויסצובויען אויף א זאמדיקן באדן". י"ז, 1040
ברידער אשכנזי, ווארשע, ז' 27.

1948 " זע איך א בוים איינגעווארצלט אין באדן - //
ביז איך אים מקנא". סעג, א בוים פון פוילן, ב"א, ז' 178. 1081

1084 - קו

2. (דיאל) דיל, פאדלאגע.

1865 " ווי זענען זיי אימשטאנד [...] א דינסט צו צאלן
ז" זאל קערן די שטוב און וואשן די באדנס 'כדומה". 1059
קמ, נ' 32, ז' 494.

1973 " די צעלעס האבן נישט געהאט קיין פריטשעס און
זענען געשלאפן אויפן שטיינערנעם באדן". ש. ל. שניידערמאן 1111
פאר, II, 27.

3. (טעכט) דנא, דעק.

1932 " דער צוגעגרייטער אויוון=באדן דארף זיין איינ-
געבויגן [...] אזוי, אז אויף יעדער 100 ממ זאל דער 1086
אויוון=באדן גיין נידעריקער [...] און דער צונויפשטויס
צווישן דעם אנגעשלאָגענעם באדן [...] ". ל. פרומין,
וואס דארף מען וויסן |...|, כארקאוו, ז' 34.

4.(פיג) יסוד, באַזע.

1932 " די העכערע פראפעסיעס גיבן א ברייטן באדן
פאר אינדיווידואליזיר=מעגלעכקייטן |...|". |מחבר?| 1082
קאמף אפ צוויי פראנטן אין דער פעדאגאגיק, בערדיטשעוו.

1959 " פריער האט געפעלט דער באדןפאר אזא מין קריטיק
נישט נאר אין דעם יידישן לעזער=פובליקום, [...] 1042
נאר אויך אין דער יידישער ליטעראטור". שנ, קריטיק
און קריטיקער, ב"א, ז' 372.

1960 " ס'דארף אויסווארעמען דעם פונדאמענט, דעם באדן,
וואס אויף אים איז דאס ווערק געבויט". יג, אין 1047
תוך גענומען I, נ"י, ז' 397.

באדן=באזיץ -- דער, בא. באדנוועג
דער, =ן. ניט=געפלאסטערטער וועג.

1935 " זיי שטייט פאַר א שווערער וועג. פון די העכער
9 טויזנט קילאמעטער וועלן די אווטאמאבילן דורכמאכן 1088
[...] העכער 6 טויזנט מיט באדנוועג, מיט פעלדזליאכן".
איבז. ב. ראניס, על-רעגיסטאנ, מאסקווע-קארא - קום-
מאסקווע, קיעוו, ז' 14.

באדנטיף -- די, בא.

1926 " נעמט [...] אנשטאט 3 - 5 סאנטימעטער פון
באדנטיף איין סאנטימעטער לענג אויף דער ליניע 1051
פון אייער קארדאן [...] ". יאכ I, קיעוו, ז' 134.

באדן=כעמיע -- די, בא.

1961 " ער האט [...] שטודירט [...] לאנדווירטשאפט

און באדן=כעמיע ". ש. בייקער, טמז, I/7.

באדן=מאגנאט -- דער, =ן. גרויסער פריץ, אייגנטימער

פון א סך לאנד.

1973 " אסטרא=גורקא |...| איז געווען געטיילט צווישן

צוויי מעכטיקע באדן=מאגנאטן". מ. ש. ברוקנער, 1052

יזב סאסנאוויעץ, ת"א, ז' 130.

באדן=קולטור -- די, בא. |וסטרשט|

באדנשטיין -- דער, =ער. (טעכט) אונטערשטער טייל

פון א שמעלצאויוון. | פווב: |R: Лещадь.

1932" ס'איז געוווּנטשן איינצושטעלן דעם רינשטאק אזוי,

אז זיין אנבייג זאל צונויפפאלן מיטן אנבייג פונעם 1056

באדנשטיין ". ל. פרומין, וואס דארף מען וויסן [...],

בארקאוו, ז' 36.

באדנשיכט -- דער/די, =ן.

1926 " מיט וואס אונטערשיידט זיך דער אייבערשטער

באדנשיכט פון די נידעריקע שיכטן?". יאכ I, קיעוו, 1048

ז' 132.

אונטערבאדן --

1920" |...| די אייבערשטע טונקעלע שיכט וועט זיין דער

באדן. דער העלער טייל, וואס גייט נאך אים און וואס 1076

איז פארשיידן באפארבט, וועט זיין דער אונטערבאדן".

א. קאדישעס, באדן=קענטשאפט, ווילנע, ז' 3.

מינים באדן: אקער=באדן, גארטן=באדן, וואלדבאדן,

זאמדבאדן, לאנקע=באדן, ליימבאדן, פעלדבאדן,

קאלכבאדן, רויטבאדן, שווארצבאדן.

7/ זיין/ גיין אויף (א) זיכערן באדן. - טאָן עפּעס אָן ריזיקע, אויף זיכער.

אָן א באדן אונטער די פיס - אומזיכער, אָן אַנשפּאַר, אָן אויסזיכטן.

אויף א גלאַטשיקן באדן (שטיין/ גיין/ טאָן עפּעס וואס איז ניט זיכער, ריזיקאליש אדער וואס איז ניט אזוי אָרנטלעך.

ם בודין / בודן

3. ←--------

1728 " ווען אין שתן זאנד אן בודין ליגט, איז דער

1066 זאנד רויט, איז עז איין לענדן שטיין |...| ". סור, פיורדא, תפ"ח, דף יז - ב - !

5. בוידעם, סטעליע.

1701" [...] דיא גנבֿי קאמר לאג פול ווייץ |...| ביז

1072 אן דען בודן ". מב, מעשה מ"ב, אמשטרדם, דף תס"א.

באָדן !! -- טרוו, פאר געבאָדן 1. באגיסן, באשפּריצן דעם גוף מיט וואסער אדער איינטונקען אים כדי אים צו וואשן אדער אפּרישן, אויף צוליב היילונג (איך ספּעציעלע וואסערן אדער אנדערע פליסיקייטן).

% די מאמע באדט דאס קינד. די קראנקן=שוועסטער האט געבאדן דעם חולה אין מינעראל=וואסער.

1850 " [...] אוך צו אלי אונווייניגשטי קרענק איז

1097/א גיט פון אים באדין מאכין". "תעלה ארוכה" בעשרייבונג. פון זייער פיעלע רפואות [...], לבוב, ז' 6.

1938 " ער | דער טייך בארעוו | האט אונדז פּאַשערלעך

1097/ב אין זיינע וואסערן געבאָדן". חג, פּאַרוואַקסענע וועגן ליד " דער בארעוו".

2. פאַרזינקען עפּעס/ איינטונקען אין אן אנדער פלי- סיקייט אדער אין א שיטעוודיקער זאך. % פאר גרויס ווילטאג האט מען זי געבאדן אין שאמפּאניער.

1912 " מיר לאדן דעם אלטן | נחן | פונעם שנייבארג דעם
קאלטן צו באדן אין משקות וואס בריען ". ב. שאפיר, 1097
דער נייער "שושנת יעקב", קראקוי, ז' 21.

1936 " ווײ און ווינד דער מאמען אין קבר! [...] אירע
קינדער מיט אזעלכע קעפלעך... און דאס איז דאך געבאדן 1100
אין מילך און האניק ". ל. ראשקין, די שבתים פון [illegible], [illegible], ז' 619.

3. (שש) זידלען, שעלטן.

1909-1903 " און האט מיך גענומען באדן, ווי א רעכטער עזות=
פנים!". שע, א בכבודע פרנסה, [illegible] 1944 12

באדן זיך -- רעפלעקס צו ב 1. % באדן זיך אין
א וואנע, א אונטער א שפריץ. די קינדער באדן זיך
אין טייכל. א סך מענטשן האבן זיך געבאדן אין ים.

1832 " דאס איז איין טאג וואס עס איז אסור צו עסן
און אסור צו טרינקן עס איז אסור זיך צו באדן ". 1162
מחזור לימים נוראים, סלאוויטע, דף קמו/א. אויבן אן,

1888" הערשעלע האט זייער ליב צו באדן זיך, צו שווימען,
איבערצומאכן אין וואסער אלע קונצן ". ממוס, 1157
ווינטשפינגערל, ציט אויסג, ווארשע, [illegible], 1913,
ז' 138.

1961 " יידן איז פארבאטן צו גיין צום טייך עפעס אויס-
וואשן אדער זיך באדן ". י. גאק, יזב [illegible] לוצק,
ת"א, ז' 485.

2. (פיג) זיין פארזונקען, איינגעטונקען אריינגעטאן
אין עפעס.

1920 " זעענדיק ווי אונדזער איצטיקע פרוי באדט זיך
אין דעם גרויסן ים פון אסימילאציע, [...] ווערן 1141/א
מיר ערשט פארצווייפלט ". זב, 'פון פוילן' ווארשע.

1955 " [...] אזוי ווי ס'האט אין טייך געבאדן זיך
א רעגנבויגן |...|". סוצ, אדע צו דער טויב, ת"א, ז' 28. 1146

1969 " מיין צימערל האט זיך געבאדן אין לבנה=ליכט".

באש, פאר, 22/III.

3. (פיג) האבן עפעס אין א גרויסן, גוזמאדיקן סכום.

1906 " ביז עס קומט צו א רענדל א ביסן, איז דאס שוין

פאר דעם גרויסן שררה, דעם גראף, וואס האט געלט צו 1135

באדן זיך, וואס אים איז דאס גאר אנגעקומען דורך

ירושה". צ. נ. גאלאמב, די בורזשואזיע, ווארשא.

1931 " די פאליצעס אין די מלוכה=קראמען שטייען ליידיקע

|...| און אויפן מארק באדן זיך די ספעקוליאנטן 1168 16

אין סחורה". מ. טייטש, כאוואר וווליעס טויט,

כארקאוו, ז' 189.

1936 " א ייד, א מטופל [...] ווארפט א ווארט: - מה יעשה

הבן שלא יחטא, אז דאס באדט זיך אין געלט". 1163

ש. האראנטשיק, שטארקע מענטשן, ציט אנט, ז' 179.

ווארשע.

0 באדאנשטאלט -- דער, =ן. (דטשמ) ארט, הויז

צום באדן זיך; באד, מרחץ.

1947 " די רעליגיעזע קהילה האלט אויס א מקווה מיט א

היגיענישן באדאנשטאלט". וו. גליקסמאן, יזב טשענ- 1190/א

סטאכאווער יידן, נ"י, ז' 252.

באדבאסיין --- דער =ען. שווימבאסיין.

1973 " דאמבראווע פארמאגט א סקיקל וואלד, [...] מיט א

באדבאסיין ". ש. ברוקנער, יזב ס'סאסנאוויץ, 1150/ב

ת"א, ז' 213.

באדבאד שטיבל - דאס, =עך. באדהאנטעך - דער, =ער.

1965 " האט זיך שוין געהאט איינגעוויקלט אין דעם גרויסן

בלומען=באדהאנטעך". א. בלומענטאל, טמז, 6/VIII. 1150/c

באדהייזלעך, באדהייזקעס -- די, מצ. קורצע הייזלעך

צו באדן זיך אין טייך, ים.

1936 " א לאנגער האנדי [?] נאר מיט ציין און מיט 1150/d

קורצע באדהייזקעס". [illegible] נאד, פאלעמיק, נ"י, ז' 164.

באדהייבל -- דאס, =עך. ספעציעל טיכל, היטעלע אויפן קאפ ביים באדן זיך.

1926" מיט איינעם פון די באזיקע פליסיקייטן דארף מען דורכוואשן דעם קאפ [...], נאך דעם מוז מען אויפן קאפ אנטאן א באדהייבל, וואס גייט צו פעסט מיט די ראנדן". פגער, ווילנע, נ' 17. 1150/e

באדבאלאט -- דער, =ן. ראק פון אן איינזאפנדיקן שטאף, וואס מען טוט אן נאכן באדן זיך.

1967" מאקס האט געכאפט אויף זיך דעם באדרכאלאט און די שטעקשיק". י. ווארשאווסקי, פאר, VII/21. 1150/f

באדמאנטל -- דער, =ען. דזוו באָד.

1972 " האט אן דער גיך געכאפט דעם באדמאנטל, האנטעכער און א שטיק שמעקעדיקע זייף ". באש, פאר, IV/29. 1150/g

באדסעזאן -- דער, =ען. די צייט אין יאר ווען ס'איז גוט זיך צו באדן (אין ים, קורערטער אע).

באדקאסטיום -- דער, =ען. באזונדערער טראכט, ס'רוב פון פרויען, בגד, געניצט ביים באדן זיך אין עפנטלעכע פלעצער, אויף דער פליאזשע אע.

1974 " ווייבער זיינען געקראכן הינטער ביימער אנטאן די באדקאסטיומען |...|. באש, פאר, VII/26. 1150/h

באד=קוראציע -- =ס. היילונג דורך/מיט מינעראלע וואסער.

באדקליידער -- דזוו באדקאסטיום.

1910 " א ביסל ווייטער שטייט א גראבע, אומגעלומפערטע נקבה אין באדקליידער". מר, I, נ"י, ז' 133. 1150/i

באדראק -- דער, =רעק. דזוו באדכאלאט.

באדשיסל -- די, =ען. אמאליקע כלי צום באדן זיך.
1966" באלד איז זי צוריקגעקומען מיט א [...] קופערנער באדשיסל". י. מאנדעל, טמז, II/25.

פפ: באדן זיך ווי קאטשקעס/גענדז - א סך, לאנג.

באדן זיך ווי א קעז אין פוטער -- זיין זייער רייך.

באדן זיך ווי א שוסטער אין בולבע=קאשע - (שפאסיק)
האבן א סך, א פולע [סטוטש 67].

ער באדט זיך אין זינד ווי א חזיר אין רינשטאק -
וועגן אן אפיקורס וואס זינדיקט מיט גרויס הנאה.

פויל: ער באדט זיך אין אן עקעטע |?| און וויקלט זיך אין א פעלץ - וועגן א מענטש מיט סתירות " [קטוור].

זיי באדן דעם תחת א טאכעס] און עסן קדחת [קאדאכעס]
--(שפאטיש) וועגן די קורגעסט וואס נעמען בעדער און היטן דיעטע.

אין חובות באדט ער זיך און אין תלמוד שווימט ער --
וועגן א ייד א למדן וואס איז שטארק פארשולדיקט.

ער איז הייס געבאדן -- וועגן א היציקן מענטשן, א בעל=כעס.

באדן זיך אין בלוט, -- אויספירן רציחות, ספעציעל וועגן ברוטאלע הערשער. 2) אנטאן א סך צרות, ארויסגעבן גזירות, רודפן.
... " יעדער שונא ישראל וועט זיך באדן אין יידיש בלוט? עד מתי?". מ. לאטיינער, די קינד. ז' 39.
" ווער ס'האט גאט אין הארצן באדט זיך אין זיין בלוט."

באד - 44

שע, אלעווערק VII ז׳ 24, ציט אויסג, נ"י, 1944.

באדן זיך אין טרערן -- א סך ליידן, האבן צרות, לעבן אין נויט.

1890 " דארט באדט זיך א ברודער אין בלוטיקע טרערן. און דער צווייטער וויל צו מאל ניט הערן". י. ראבינאוויץ, צוויא פאטריאטישע שירים, נ"י, ז׳ 11. 1123

באדן זיך אין יענעמס טרערן -- רייך ווערן אויף עמעצנס חשבון, אויסניצן, רודפן.

1912ה" באדן זיך אין פרעמדע טרערן -- איז געווארן א וואריעדיקער גאנג ". אשר=זעליק דער בעל=עגלה, [?] דער חוזר בתשובה, פרילוק, ז׳ 32. 1123/א

באדן זיך אין שווייס -- הארעווען א סך.

באדן זיך אין קאלטן שווייס -- שרעקן זיך.

באדן זיך אין מילך (פוטער) און אין האניק - לעבן אין ווויילטאג.

1921" א בת=יחידה ביי א נגיד [...] דאס אויג אין קאפ ביי טאטע= מאמע. געבאדן אין פוטער און מילך, ערצויגן צו גאט און צו לייט ". ד. זילבערבוש, סקיצען, וויך, ז׳ 18. 1106

באדן זיך אין (אל דאס) גוטס/ אין כל=טוב/אין אלעם גוטן לעבן רייך, אין ווויילטאג.

1946 " איז מען רייך, באדט מען זיך אין גוטס, מען עסט לעקעך אין דער וואכן". ב. י. ראזען, יישפ. VI - 3 - 6, ז׳ 52. 1124

1965 " איז מיין ברודער רייך און ער באדט זיך אין כל=טוב". ה. אקערמאן, טמז, X/9. 1154

באדן זיך אין קאראטקי וויק -- האבן א קורץ און
שווער לעבן. ס'רוב געניצט ווי א קללה.

ם באדן.

1. ←-----

[illegible] [...] "זול איך דיך נוין באדן אונ' שערן?"
מגילה מינכן, מ/103 - א. 1084

1610 " אונ' ער זול וועשן זיין קליידה אונ' ער זול
באדן אל זיין לייש אים וואשר אונ' ער זול זיין 1166
רייך ". טח, ויקרא, יד -ט .

1713" דוא האשט זיא גבאדן אנ' גיקלייט". מחזור חלק שני,
שלש רגלים, אמשטרדם, דף קצב - !!. 1108

באדן זיך.

1. ←-----

1544 " ער [דער מלך] באדט זיך אונ' זאלבט זיך אונ'
טוט אן גוט גיוואנט". שב, סטראסבורג 1301. 1165

1723 " איך איינם ווארים באד דש דא לויפט אויף דר
ערדן טאר מן זיך וואול באדן. [illegible]" לט1 אמשטרדם, 1117
דף ב/ 77.

באדער [באדר] - דער, =ן. דער וואס באדט (זיך).

1541 " אים וואשר גינגן זי אום פֿעלדרך // ביש מיטן
און דען רוקן.// זי וואורן גלייך צו באדרן ". 1117/א
בבא=בוך, 89, 3 - 5.

באדניע -- די, =ס, 1. גרויסע כלי פון א צילי-
נדרישער פארמע, געמאכט פון הילצערנע קליעפקעס
און ארומגענומען מיט רייפן, ווי ביי א פאס, אבער
מיט איין דנא, טייל מאל מיט א באוועגלעכן דעקל,
געניצט צו האלטן וואסער, אויף זייערן אוגערקעס
אַע. | КИК: Бодня Pl. bodnia % איך פיר הויז שטייט
א באדניע מיט געזייערטן קרויט. איך הויף איז דא
א באדניע מיט רעגן =וואסער.

2. (שש) וועגן צו א (אוך) גרויסער כלי. % ווער וועט
עס קאנען אויפעסן אזא באדניע, - האט ער געזאגט,
דערזעענדיק די גרויסע שיסל מיט לאקשן.

1960 " ער האָט פֿון זיך אַרויסגעגאָסן פֿולע באַדניעס מיט צאַרטן השתפכות=הנפש", י. טיגער, דער צדיק און דער בעל=תשובה', לאָנדאָן. 1176

3. שענקפֿאַס, שענקטש, סטאַיקע [ל !!]. 1178

4. (שלש) מאַגן, בויך. % ער פּרעסט אַ גאַנצן טאָג און קאָן ניט אָנשטאָפּן די באַדניע זיינע.

א קאַפּ ווי אַ באַדניע -- אומגעלומפּערט, גרויסער קאָפּ | ג. בערנשטיין, יישפּ XXIII - 2, ז' 54|.

א נאָז ווי אַ באַדניע -- ~~אומגעלומפּערט=גרויסער~~ צו גרויסע, ברייטע נאָז [סטוטש 240

באַדנלאַז -- אַדי/אַדוו. (שטשם) 1. וואָס האָט ניט קיין ערד. % די באַדנלאָזע פּויערים פֿאָדערן מע זאָל צעטיילן די ערד פֿון די פּריצים.

2. (פֿיג) אָן אַ יסוד, אָן אַ גרונט, ניט באַגרינדעט.
1966" דאָס איז זי דאָך די מאָס צו שפּלסטע, דער שטאָפּל, נאָך וועלכן דו באַטרעטסט נאָר באָדנלאָזע שרעק". האַל, מיין אוצר, מאָסקווע, ז' 145.

באַדנער -- דער, =ס. בעל=מלאכה וואָס מאַכט פֿעסער, דייזשעס; דזוו באַנדער (<---).
1870 " באַדנער - דערמאַנט אין דער סטאַטיסטישער טאַבעלע פֿון יודישע מייסטערס און געזעלן". צוגעדרוקט צו צעדערבוימס, "געהיימניס פֿון בערדיטשעוו, וואַרשע, 1870. 1191
1970 " [...] זיינען אויך געווען [...] בעקערס, רימערס, באַדנערס, האַניק=מאַכערס און אַנדערע". א. פייבלוביץ, יזב זלאַטשעוו, ת"א, ז' 30.

ער זעצט עברי ווי א באדנער -- אויף איינעם

1183 וואס האט ניט געקענט גוט לייענען פון סידור [עלזעס,

ווונדער=אוצר פון אידישער שפראך, ווארשע, ז' 18].

באדעיאן -- ----← באדיאן.

באדעיאנקע -- די, =ס. „א קיכעלע אין דער

1199 פארעם פון א שטערנדל, באשמאטן מיט צוקער און געווירצט

מיט אניס (באדיאן)"; <P: Badejanrens badienne

1923 " [...] אזעלכע לעכטיקע פירות! וועלטשענע ניס...

טערקישע ניס... באדעיאנקעס און מאנדלען".

1201 י.מ. ניימאן, שבת=אויבס, ווארשע, ז' 139.

באדעכטיק -- אדי / אדוו. 1. פאמעלעך,

געלאסן, באזאכט. % ער איז א באדעכטיקער מענטש,

טוט אלץ ניט=געאיילט, מיט יישוב=הדעת.

1889 " [...] האט זיך פארהאלטן גאנץ רויק, האט גערייכערט

1202 און געלאזן דעם רויך פון מויל גאנץ צארט

און באדעכטיק, ווי איינער וואס ליגט זיך גאנץ באקוועם

נאך א גוטן מיטאג [...] אויף א ווייכער סאפע".

אמד, עווגעניע, 1טער טייל, ווילנא, ז' 15.

1963 " שטובמיידלעך זיינען ארויסגעקומען פאר די טירן

[...] און האבן באדעכטיק פארמאכט די לאדן".

באש, גימפל תם, נ"י, ז' 230.

2. (פצ) „מיט באדאכט, מיט חשד". % „אויפהייבן דעם קאפ

באדעכטיק, אנקוקן עמעצן באדעכטיק" | קטור |.

רעד: א ספק צי ז'איז דא אזא טייטש. ביי סטוטש ניטא.

1195 ארומגיין ליידיק, פוסטעפאסטעווען, ארומשלייען זיך.

| א. לעווין, כ״י רוב, ב״א, 1913 |.

1958 " זי איז אלע מאל געווען א פאריאגטע יידענע,

1197 האט איר חייקל געבאדעוועט און זיך געהאדעוועט אויף

גאטס באראט". חג, צמח אטלאס, טמז, 25/III.

באדעכלט -- אדי. (שנש?) וואס האט איבער זיך

א דעכל, א דאך.

1962" זי איז געבליבן שטיין נעבן א באדעכלטער פלאכער

1208 וואנט פון א טויער [...] ". ה. בורקא, טמז, 14/II.

1209 באדעליע -- די, =ס. באדיליע.

באדעם -- דער, =ס. 1. פאדלאגע, ד.ל.

1941 " פון דעם שטויב וואס איז אויפן באדעם פון משכן

1218 זאל דער כהן נעמען |...| ". תי, ב׳ אדר, ה - 17.

1974 " ווילק האט אריינגעשטופט א פאדערשטע לאפע - האט

1235 דערלאנגט דעם באדעם פון דער שטייג". י. עלבערג,

אויפן שפיץ פון א מאסט, מאנטרעאל, ז׳ 77.

2.(פד) דנא, דעק, אונטערשטע אייבערפלאך פון עפעס.

1928 " א גליקלעכע האט ברײנע אונטערגעטראגן דעם קוכן

1220 דבורהלען, קלאפנדיק בשעת=מעשה מיט די פינגער אויפן

ברוינעם אויסגעבאקענעם באדעם ". אפא, VI, ז׳ 108.

1882 " און גייט ארום אויף דעם באדעם פון

210-בו פון דעם אפגרונט". מחבר? א שיינע היסטאריע

פון די פרינצעסין עדינא, ווארשע.

1963 " ס׳האבן זיך דארט געוואלגערט טעפ אן א באדעם,

1217 ברוגז אן אויערן [...]". באש, גימפל תם, נ״י, ז׳ 90.

1974 " ער האט אויסגעזויגן דאס וואסער פון פלאש ביז

1236 צום באדעם". י. עלבערג, אויפן שפיץ פון א מאסט,

מאנטרעאל, ז׳ 154.

באד - 49.

0 באדעמלאז -- אדי. (דטשם) אן א באדעם,
אָן א דנא.

1973" די ליידיקע מאגנס האבן זיך פארוואנדלט אין באדעמ-
לאָזע זעק [...] ". ה. ראזענפארב, דער בוים פון לעבן, 1239
III, ת"א, ז' 108.

17 ער קושט ס'גלעזל אין באדעם -- אויף א טרינקער,
א ליבהאבער פון ביטערן טראפן, וואס לאזט ניט איבער 1210/1222
אפילו קיין טראפן אויפן דנא פון גלעזל. אויך (שפאסיק)
גיב א קוש דעם באדעם - טרינק אויס ביזן דנא.
צלזעס, דארונעס, ווארשע, 1918, ז' 133.

ם בודם / באדם/ באדים.

1. ------>

XIV יה| "אונטן אן דעם באדים ער דן ור גיפט קלעבין
ונד". מגל, ש-271. 1237

1767 " קרקע א. כל קרקע, גרונד. באדם". שוב, אמשט. 1227

3. בודעם, בודעם=שטיבל, פאלאג.

1602 " הוי וויא דעם דער זיין הויז מיט רונדן בויט
אונ' זיין בודם מיט אונרעכטיקייט ". שעריר, כב - יג. 1221
פראג.

1722 " עז איז נאכט גיוועזן אונ' ער איז אויף דעם באדם
גישטאנדן, זוא האט ער מורא גהאט ער מעגט ארונטר 1229
פאלן". איבן מ. פרנקפורט, מנורת המאור, אמשטרדם,
דף כב/ב.

באָדען -- טרוו. ------> באדיען.
ד

ב_א ד ע נ ק ע ן -- טרוו. זע באדענקען.

1. באטראכטן גוט, באקלערן טיפער. % באדענקען אן

עניך. לאמיר טיפער באדענקען די פראבלעם פון אלע בחינות.

..." ווי זאל איך מיר, מענטשן, ערקלערן די זאך,//

ווען איך נעם דאס איינע באדענקען//, מען בויט האספיטעלער 1266

פאר קראנקע א סך,// און געזונטע לייט מאכט מען צום

קראנקען". י. רייזנגאלד, ציט מינפי ב׳ I, נ"י,

1956. ז׳ 250.

?1911 " דו מעגסט אויף די בערג פון געדאנקען אומפליען

// און וועלן אונדז [...] ריכטיק, נאטירלעך באדענקען, 1291

// ווען אלץ אונדזער שטראם פון דייך ארט דיך פארשווענקען

י. באוושאווער, פאעזיע און פראזע, נ"י.

1938 " זיי האבן אים [מ. גארקין] ווי בינען געטראגן

דעם (באניק פון וויסן און באדענקען דאס לעבן." 1271

י. נעסינאוו, א. מ. גארקי [...], זש׳ שטערן, נ׳ 3,

מינסק, ז׳ 90.

3. (ארכ) דערמאנען, ארויפברענגען אויפן געדאנק.

..." און אז דו ווערסט קומען אין א פרעמדער שטאט אין ליובעין,

// מיינע רייד זאלסטו באדענקען". 1257

באדענקען זיך -- אוטוו. 1. דזוו באדענקען.

1805 " איך האב מיך ווידער גיקעהרט און האב מיך בדענקט

זעה איך דש די צייט איז קורץ הענדיג צום העלפין 1303

אונ צו גוועלטיגין [...]". איבז א. פאוויר, בע,

זאלקווא, תקס"ה, שף כו - 1.

1888 " אבער באדענקט אייך, ליבער רפאל... באדענקט אייך

וואס איר ווילט טאן ?". ל. לעוויץ, רפאל דעם שניידערס 1298

טאכטער, ווילנא, ז׳ 46.

1931 " האט ער זיך ערשט צייט געהאט צו באדענקען,

ווי איך אים שטעקט, נישט אויסגעשליפענע רויקייט". 1302

ווייס, ווי דער גורל פירט, ווארשע, ז׳ 148.

2. חשבון האבן, איבערטראכטן נאך א מאל, צו אן אנדער

אויספיר, ~~[illegible]~~

1872" דא טוט הקב"ה זיך באדענקען, דאס ער די לייט האט
באשאפן ". צור, פרשה נח. 1306

1896 " האט ער זיך אם ענדע דאך באדענקט ~~| טעקסט: בעדיינקט |~~
און האט זיך אומגעקערט צוריק צו הויזע". 1311
י. ל. אסטרינסקי, נייעס פון יענער וועלט, ווילנא.

2. (ארכ) דערמאנען (זיך), ווידער ארויפברענגען
אויפן געדאנק.

1881 " און מיין הארץ טוט אין מיר זיפצן און קלאגן,
ווען איך טו מיך באדענקען דאס גרויס שאנקייט 1297
~~| טעקסט: [illegible] |~~ פון דיינע קינדער, וואס עס איז
אוועקגענומען געווארן ". נייע שס - תחינה לתשעה באב,
פיעטריקוב.

ם בידענקין/ בידענקן/ בידנקן.

1. ←----

1686 [1697]" אונ׳ דרום זאג איך דז דר ביי,// איינר זאל אל
מאל בידענקן ווער ער זייא // אונ׳ זיך זעלברט איך 1255
שפיגל אן זעהן |...|". ס׳ משלים, פפפ"ד, תמ"ז.

1739 " לאז אייך דער טויט ניט שווער פאר קומען, דען
ער איזט נאך דעם אים פירכט אונ׳ דז ענד בדענקט
זוא קומט ער לייכט אן ". ס׳ מבחר פנינים, הומבורג,
דף מא - I. 1263

2. ←---- 2

1544 " אונדז ארמר לויט זולשטו אויך בידענקן. //
אונ׳ זולשט אונש ליבער נבל פון דיינם עשן שענקן". 1260
שב, ~~פערז~~ [סטרעפעס] 619

1679 " גאט ווערט אייך בידענקין זוא פיארט מיין גיביין
מיט אייך פון הינן ". בליץ, שמות ג-יט. 1296

בידענקין ~~זיך~~

בידענקין זיך.

-----> 1.

" יחבוננו - זי ווּרשטנט זיך. [...] זי בדינקן
זיך". רייכלין 8, ישעיה... יד - טז. 1286

1595 " זולן זיא ניט איילין אונ' זולן זיך וואיל בידענקן
לפחות איבר נבט עד אור הבוקר". קראקאווער קהלה־ 1299
תקנות.

1676 אלזו גיפינט מן לייט וועך זי איין עבירה טוינן
דא לושן זי זיך בדינקין עש איז איין קלייני עבירה 1300
[...]". ברנט שפיגל, פפד"מ, הקדמה.

1723 " זאל זיך איין איטליכר פאר וואל בידענקען אי
[=איידער] ער איין ווארט רעט [...] ". לט 1,
אמשטרדם, דף ו - 4.

-----> 2.

1764 " [...] נאך דעך דז מיר פון היר ווערן אוועק
ציהן ווערט ער ווידר קערן אונ ווערט זיך בדענקן 1305
איבער זייך פאלק". יוסיפון, פיורדא, דף קיט I - II.

-----> 3.

ינחם - ער בדינקט זיך. רייכלין 8, שופטים, ב - יח. 1273
1610 דוא ווישט וואול דש גאט אישט ניט אז איין מאן
דער זיך בידענקט וואש אר [ער] רידט דש טוט ער". 1318
טח, שמואל א, טו - כט. דף קצד - 2.

1716 " ~~דוא דורשט דוא~~ [...] אונ' זי בידענקטן
זיך די קינדר פון ישראל צו געבן איין אנטריננונג
צו די קינדער בנימין [...]". סהמ3, שופטים, 1308
ווילהרמרשדארף, דף ז - I.

|| בידענקונג.

1711 " מייך טרישטונג אונ' בידענקונג פון צו טוך ביז
אויף אייך [...] איז מיר פר בארגן ". צור, ויצא, 1247
אמשטרדם, דף לג - IV.

ב א ד ע ק ן -- טרוו. 1. ארויפלייגן עפעס, ארויפטאן,

אויפשפרייטן אויף אן איבערפלאך. % מיר באדעקן
די סוכה מיט פרישן סכך. צו די וואלן האט מען באדעקט
די ווענט מיט שרייענדיקע פלאקאטן. דער טיש איז
באדעקט מיט געבלימטן טישטעך.

1873 " ער האט מיך עפעס מיט אלערליי געדרוקטע בלעטער
באדעקט אין גאנצן, אזוי אז פון די בלעטער האט מען
נאר געזען[...]. ממוס, די קליאטשע, קאנק 192250.
1939 "[...] אלטע שטיבלעך, פון טאטעס און זיידעס בירושה,
שוין מיט גרינעם מאך באדעקט". ה. אפשאן, בית=ישראל 196
|...|, סיגעט=מאראמערוש, ז' 208.

1972 " עס איז דאס געבאט ארויסצונישטערן א נייעם נחמו,
ווייל קעפ זענען מיט אש באדעקט, ווייל הערצער זענען 1374
צעקלעמט". ים, גק, נ' 77, ז' 166.

2. איבערציען אן איבערפלאך מיט א דינעם שיכט פון
א צווייטן שטאף אין א פערמאנענטער, פעסטער פארבינדונג.
% באדעקן דאס בילד מיט לאקיר. די לעפל זענען ניט
קיין עכטע זילבערנע, זיי זיינען נאר באדעקט מיט
זילבער. דער סטאליער באדעקט די שאפע מיט פאליטור.

1923 " [דער עקראן פון רענטגען=אפאראט] איז באדעקט
מיט ציאנזאלץ פון פלאטין אדער בארי פון פארנט". 1414.
פגעז, נ' 2 - 3, ווילנע.

3. פארפולן, ארומנעמען א געוויס ארט, זיין אויפגע-
שפרייט אויף אים. % א סך יישובים באדעקן שוין דעם נגב.
פרדסים און וואַרעם=גערטנער באדעקן גרויסע שטחים.

... " פון ווייטן זעט אן אינדזל זיך, || באדעקט מיט
גרינעם וואלד". יהואש, אויפן ים,..... 1341
1913 " אירע פיס |...| באדעקט מיט שווארצע בלוט=פיאוקעס,
וואס האבן געזויגן איר לעבן |...|". איבז. ל. קאבריך, 1358
ג. דע=מאפאסאן, די געשיכטע פון א הויזמיידל, נ"י, 1915

נ"י, ז' 19.

1921 " לבנה=זייד האט איינגעהילט די ווייטקייט פון
די פעלדער,// פחד=שווארצער סאמעט האט באדעקט די 1493
וועלדער". סעג, פאפריזן, ליד "נאקטורן"ן,
ווארשע...

4. (פיג, ארכ) פארדעקן, פארשטעלן, מאסקירן.

1883 " אבר אז דיא פאטר אונ מוטר בדעקין דיא זינד פון
דעם קינד וועלין זיי דרוף בוודאי חרטה האבן צום סוף".
איבז ר' משה בר' נתן-נטע, הרב אליהו הכהן האיתמרי, 1382
אזמיר, שבט מוסר, סדילקאב, תקצ"ג, דף לג/1.

1904 " זיא האט א גאנץ רייכן טאטן, ער [...] וועט איר
מיאוס פנים באדעקן מיט געלעכע הונדערטער ". ג. ה.
לעוונער, דער גליקלעכער שניידער, ווילנא, ז' 5. 1399

1936 " דער הייליקער גאט זאל אונדזערע פשעים באדעקן
מיט זיין ליבשאפט |...| ". ~~1425=~~ מחזור ע"ט בית ישראל, 1425
|...|, ~~ראם=בראק~~ ווילנא, ז' 110.

5. (פיג, ארכ) שיצן, אפהיטן.

1832 " דייני לייט זעליגי ישראל האסטו בידעקט אונ'
איבר גיהופרט [איבערגעהיפערט] ~~אונ' אובר בדה~~= 1407
צו דר בארמין". מחזור לשלש רגלים, סלאוויטע, דף עד/א.

1848 " [...] אונ דורך זיין זכות וועלין זיי זיך בהפטין
צו גאט ער וועט זייא בדעקין פאר אלעם בייזין". 1422
מחזור מן שלש רגלים, חלק שני, טשעפאוויץ, יוצר ליום
שני ליל סוכות.

באדעקן זיך '. רעפל צו ב1. % באדעקן זיך מיט
עפעס. דער אנטלאפענער האט זיך באהאלטן אין וואלד אין
א גרוב און זיך באדעקט מיט צווייגן און בלעטער,
מע זאל אים ניט באמערקן. די יידענעס באדעקן זיך
מיט פאטשיילעס.

2. אוטור. אויפשפרייטן זיך, באווייזן זיך ארויס-
טרעטן אויף דער אייבערפלאך

..." דער שטעקן באדעקט זיך מיט א גרינער הויט, די
הויט ווערט אנגעדראלן מיט אדערלעך, באדעקט זיך מיט 1440
קנאספן". פרץ, מסירת נפש, ציט אלע ווערק, V, אויסג
נ"י, 1947, ז' 248.

..." האט פלוצלונג דער אורח באדעקט זיך מיט שטראלן [...]".
יהואש, דער צענטער צום מיניך. 1378

1937 " אויף די שויבן האבן געפויקט איינציקע שוואכע
טראפנס רעגן, ווי די קאלטע שויבן וואלטן זיך באדעקט 1393
מיט שווייס". א. קאגאנאווסקי, פיגורן, ווארשע,
ציט אנט, ז' 529.

|| באדעק -- דער, =ן. דער מאטעריאל/שטאף מיט וואס
מע באדעקט, מע נעמט ארום א זאך. די גאפלען האבן
א דינעם באדעק פון זילבער. דאס בוך איז שיין געבונדן
מיט א סאמעטענעם באדעק אויף די טאוולען. מע דארף
שויך בייטן דעם באדעק פון מעבל.

באדעקונג - די, =ען. 1. אקט אדער רעזולטאט פון באדעקן.
% די באדעקונג האט געקאסט א סך.

2. דזוו באדעק.

באדעקט ער.ב. = ער.ט. = ער (=ון.=קע).
באדעקט -- פאדי/פאדוו. % מיט בלעך באדעקטע קאסטנס.
דער דאך איז געבליבן ניט באדעקט.

באדעקטערהייט ! =קייט. -- [illegible]

27 א בלייכקייט/ בלאסקייט/ רויטקייט באדעקט דאס פנים ---
ס'ווערט בלייך, רויט. בלאס

א וואלקן באדעקט דאס פנים -- [illegible] טרויער, אומצופרידנקייט.

1916 " דאס איינגעקארטשעטע פנים, כמעט תמיד באדעקט
1539 מיט געדיכטע פינצטערע וואלקן". ד. י. זילבערבוש, שטערנבלאך, ווין, ז' 143.

באדעקן דעם טיש -- (ערב) דעקן, גרייטן דעם טיש, ארויפשטעלן דעם כיבוד.

" אונדזער צעל איז קליין און עלנט, אונדזער טיש 1914-1915
1377 באדעקט אן ווייך ". הל, "דאס ליד פון פארגייען",

באדעקן (דעם קאפ) מיט חרפה, מיט שאנד -- פארשעמען, אפטוענדיק א מיאוסע זאך.

1913 " דו האסט מיין גרויען קאפ מיט חרפה באדעקט!
1421 דו האסט מיר די קינדער פארדארבן". י. האלפערן, שיינדעלע, ווארשא, ז' 25.

... " האסט זיין אלטן קאפ מיט שאנדע באדעקט!" לאטיינער,
1428 די קינד, ז' 23.

באדעקן מיט קושן -- קושן א סך, שטארק.

1885 " ביי דיזע ווערטער האט ער זי באדעקט מיט הייסע
1420 ליבעקושן". א. נוסבאום, פעסעלע די גאבעטע, ווארשא, ז' 55.

1926 " זאנוול האט זי געכאפט אין זיינע ארעמס און
1405 באדעקט איר פנים מיט קושן". אפא, אלע ווערק I, ווילנע, ז' 57.

באדעקן די כלה -- דורכפירן די צערעמאניע פון אנטאן דער כלה דעם שלייער פאר דער חופה.

..."ווייבער קומען פון אלע עקן, // די כלה וועט מען
1432/א באדעקן, // מע זעצט זי אנידער אויף א שטול, // דער קלעזמער גיט ווייגענדיק א שפיל". ש. עטינגער, לידער, ציט אויסג, ווילנע 1925, ז' 12.

1968 " מען האט געבראכט דעם חתן צו באדעקן די כלה

און דאן האבן די אונטערפירערס געפירט חתן=כלה אידן

באזונדער צו דער חופה". ש. רוזמאן, 1432

קרפטורוס- מרמורש, רחובות, ז׳ קצו.

BEDECKEN ם בידעקן/ בדיקן.

" [...] דא צוכן איך יואבש קנעכט איש דעם וועג 1544

היך. // אונ׳ בידעקטן איין טוך אויבר איך ". 1417

שב, סטראפע 1644.

" יסוכהו - בדיקנט איך". רייכלין 8, איוב-מ-כב. [1508?]

1610 " אונ׳ ער מכט דיא ציילן אונ׳ צוואו ציילן היך

גרינגש הרום/אויף די איין צו בידעקן די קנויפץ [?] 1409

אויף הייבט [...]". טח, הפטורה מלכים א׳, ז - יח.

1716 " אונ׳ ער האט אויש גיגראבן פיגל אונ׳ טייטיל בוים,

אונ׳ אופיני בלומן אונ׳ ער האט בידעקט מיט גאלד". 1390

סהמ3, מלכים ?, ו - ל, ווילהרמרשדארף, דף פח.

.4 <-------

" זוא זיא אישט ווארדן שוואנגר דייך שאנד וואלשטו 1544

בידיקן". שב, סטראפע 1284. 1396

1739 " האט ער קיין (שכל) זאל ער געלט האבן דז איט

ציהרט, האט ער קיין געלט גיהער ער איינה פרויא 1394

הביך דיא זיינה פעהלר בידעקט ". ספר מבחר הפנינים,

הומבורג, דף כד.

בידעקן זיך

1676 " שטיט (ותקח הצעיף ותתכס) דאז איז טויטש אונ׳ 1441

זיא נאם צען שלייאר אונ׳ בדעקט זיך זי שעמט זיך

פויר אירם חתן". ברנט שפיגל, פפד"מ, פרק יד.

בידעקונג.

1610 " אונ' צו שרה ער זאגט נון איך הון [האב

געבן [...] צו דיר איין בידעקונג אויגן צו אלז דז 1331

מיט דיר אונ' צו אידרמן איין ביווערונג".

טח, בראשית, כ - טז.

1716 " [...] אונ' דז ער זאל אב טון דיא בידעקונג

פון דיא אונפרשטענדיקייט פון זיין אויגן". 1327

ס' חובות הלבבות, אמשטרדם, דף מט.

בידעק געלד

1767 " [...] געמדליך פון חתן וכלה [...] אונד אונד

אונטר פיהרר איהנן פרוא שטוקין בידעק געלד [...] 1323

איך מחמת אויזרופונג דרשה שענקן [...]". פראגער

תקנות קעגן לוקסוס, ציט ב. וואכשטיין, ייבל I,

ווילנע 1931. ז' 344.

וואש דיא ערד בדעקט מוז דער מענש פר געשן".

|שוו| ש. פרנקפורט, ספר חיים II, תע"ז | 1717 |

דף כג.

באדעקנס -- דאס, בא. 1. די צערעמאניע פון

אנטאן דער כלה דעם שלייער ("דעקטוך") פאר גיין צו

דער חופה.

1815 " ובהגיע החתונה קודם הבידעקינס [...] ". שבחי בע"שט,

יישפ, XXI - 3. 1453

1873 " שפיל! דייך שפילן צענעמט מיך בעסער ווי אויף

א באדעקנס ". ממוס, די קליאטשע, קאנק 164180.

1926 " און איז באלד נאכן באדעקנס וועט מען זי אוועק-

זעצן אויף א גרויסן שטול צעלאזן אירע פלעכטן און 1461

די רביצין וועט זיי אפשערן". אפאַ

ווילנע, ז' 89.

2. פּפּ באַדעקעכץ. דער ניגון וואס די כלי-זמר פלעגן
שפּילן ביים באַדעקנס.

1956 " [...] פאַרשפּילט זיי האבן איר אזוי פיל פריילעכסן,
1460 באַדעקנס און באזעצנס ". פּמ, מלחמה, I, נ"י, ז' 239.

1962 " זעלטן שיין זיינען ארויסגעקומען 'באַדעקנס'
1450 'לחופּה' און 'בשעת הקידושין', וואס צוזאמען זיינען
זיי מעלאדיעס געזונגען און געשפּילט אויף א חתונה".
טמז, טעאטער-זייט, V/3.

1969 " האט ער אויפגעשפּילט דאס באַדעקעכץ, און ער איז
דאס געווען דער הויפּט-כלי-זמר פון זייער חתונה ";
1488 מ. דלוזשנאַווסקי, פאר, II/1.

ס'איז נאכגעשפּעט ווי ביי אן ארעם באַדעקנס --
1464 וועגן א צערעמאַניע וואס איז ניט שיין, ניט גוט
איינגעארדנט. סטוטש 554.

באַדעקעכץ -- דאס =ן. ---- באַדעקנס ב 2.

BADER :אַרפּ

ס [באַדער I] באַדיר / באַדר -- שערער, גאַלער.
" ער קאַמ' צו מרדכי גון, // ער שפּרך איך וויל
1497 נוך איינמ באַדר גון". מגילה מינכן, מ/ 103 א.
1760 " תער הגלבים (באַדיר) ". מלים לאלוה, יחזקאל, ה,
1491 בערלין, ב/13.

רעד: ס'זאל שטאַמען פון 'באַד' (באַד) ? - אמאל פלעגן די שערערס
אַרבעטן אין באַד.

באַדער II -- דער [מצ?]. (אמ, נא) זארג,
קאפּדרייעניש, קלאַפּאַט | סטוטש 433, 512 |.

(?ן?)

באַדער -- דער, =ס. (לאָקל, פּאָלאַנגע, ליטע)

" אַ זומערגאַסט, וואָס פלעגט קומען זיך באָדן אין ים "

| מ. מאַרק, יישפ X - 1 |.

1492

באַדערביי -- ----> ביי דערביי.

באַדערן -- טרוו. (אַמ) 1. דרייען אַ קאָפּ;

דולן אַ מוח, נודזשען.

" ווער איז דער ספּיקער ? - פרעגט איין שניידער 1916

1502 ביים אַנדערן. - וואָס וויל ער? וואָס באַדערט ער?

שע, מאַטל, II, ציט אויסג, [...] ז' 120. (1937,

1930 " וואָס מיינט איר וועגן סאָציאַליזם ? - באַדערט

1504 מיך דאָס יידל, - אַן אויסגעבלאָזענע זאַך". דאַ,

פון בערלין [...], וואַרשע, ז' 178.

2. (טשעפּען, מטריח זיין,) ניט לאָזן צו רו.

1966 " באַדערט אים נישט.... רופט אים נישט אַראָפּ.

1501 ער דרימלט אַ ביסל ". נאַד, אונטער דער זון,

ת"א, ז' 289.

באַדערפונג -- די, =ען. פּאַ באַדאַרפונג.

(אַרכ) באַדערפעניש, נויט, קלעם.

1818 " עס איז איין גרוישה לוב צו גאָט ווען איר צו

אים לובט ער טוט זיך פרייאן אינ זיין הערצן און

ניט אין דר צייט איהר לייד אודר בדערפונג, דע נשט

מאָלט צו ביטן אים אליין נייאַרט אלי צייטן 13 לובן

גאָט". שבע זכירות, לעמבערג, ז' 17.

|...| " די דינשט מויד די האָפּט צו הענט איר הויז פרויא

צו פאָדרן איר בדאַרפונג |...|". דצוו, ז' 22.

ב א ד ע ר פ ט י ק -- אדי, וואס נייטיקט זיך, איז
אין א נויט; נויטבאדערפטיק.

1947 " ווו איז יושר און גערעכטיקייט - האט ער געשריגן, 1516
- אז מיר זאלן צולאזן, אז פאר אונדזערע אויגן זאלן
די באדערפטיקע פון אונדזער עדה אויסגיין פון הונגער".
רעד' י. שאצקי, יזב טשענסטאכאווער יידן. נ"י, ז' 16.

1951 " ער | דער ווילנער גאון | האט פארשפארט די 1521
באדערפטיקע די דערנידערונג צו קומען פערזענלעך
נאך שטיצע צו דער צדקה גדולה ". ל. גינצבורג,
זב ליטע I, נ"י, ז' 531.

(?נ?) 2. (דטשמ) נייטיק, וואס דארף זיין.

1907 " די ארגאנען פון פארוואלטונג אין פארטרעטונג פון דער 1521/א
געמיינדע איז דער ראט פון א באדערפטיקער [טעקסט:
בעדערדיגע] צאל מיטגלידער (לויט נאך דער גרייס
פון דער געמיינדע)". דער ערשטער גרינדונגס=
צוזאמענפאהר פון דער אידישער פאלקס=גרופע,
פעטערבורג, ז' 6.

~~באדערפטיק~~ באדערפטיקייט -- די, =ן. נויט, ארעמקייט. ||
1814" אזו וועט דיין דלות וויא אוועגס מאן אן קומן,
דיין בדירפטיגקייט וויא אזעלכיר אן צו מארשירן ". 1517
מס, משלי, ו' - 11, תקע"ד.

1970 " עס האט געברענט אין אים דער פארלאנג צו העלפן
די ברידער און שוועסטער, וואס זענען געבליבן אויף
יענער זייט ים אין נויט און באדערפטיקייט".
רעד' ר. מאהלער, יזב סאנץ, ת"א, ז' 883.

0 הילף=באדערפטיק -- אדי. וואס נייטיקט זיך אין הילף.
1962 " באלאגערט האבן הילף=באדערפטיקע זיין [דעם רבינס]
בעטל // און פארכטיק אים געבעטן, ער זאל ווונדער
ווייזן". חג, דער מענטש פון פייער, ז' 97. 1512

נויט=באדערפטיק -- אדי. וואס איז ארעם, אין א נויט.
1970 " באלד אין אנהייב פון דער דייטשער אקופאציע
איז די הילף פאר די נויט=באדערפטיקע געווארן די
עיקר=פראגע". רעד' ר. מאהלער, יזב סאנץ, ת"א, 1511
ז' 739.

ם בידערפטיג/ בידע֗רפטיג

1610 " [...] נייערט ניט עס זול זיין אן דיר איין בידורפטיגן

ווען בענשן ער ווערט בענשן דיך גאט ". עה, דברים 1525

טו - ד.

1716 "(מקום) ער ריכט אויף פון דער ערד דען ארמן,

פון מישט ער דער הויכט דען בידערפטיגן ". סהמ 3, 1524

שמואל I, ווילהערמרשדארף, דף לט -II.

-- די, =ען. באדארף, [crossed out], באדערפעניש.

1676 " אונ׳ ווען זיך דער גשט | גאסט | אב שטייט אונ׳

נימט רשות דא זול מן שפרעכין גוט י"ת געב דש צוקומשט 1519

מיט פריד אן די שטאט דיינר בדירפטיגונג אונ׳ זול

די שטאט ניט נענן". ברנט שפיגל,

פפד"מ, פרק כט.

באדערפעניש -- דאס/די, =ן. 1. באדארף,

נייטיקייט, מוז, נויטווענדיקייט. % פילן א באדערפעניש.

באפרידיקן באדערפעניש. צו טייקן זיך מיט זיינע

געדאנקען, פראבלעמען.

1865 " איינער זייטס [פון איין זייט] האבן יידן

אנגעהויבן מער פילן דאס באדערפעניש, די נוצלעכקייט 1564

פון בילדונג [...] ". קמ, נ׳ 19, ז׳ 288.

1934 " ער האט מעכאניש, אן באדערפעניש, צעעפנט די צייטונג".

פמ, איינס אויף איינס, כארקאוו, ז׳110. 1628

1953 " די ערשטע אייפערזוכט, די ערשטע קריוודע פון

דעם וואס פארמאגט ניט קיין גענאד [...]. אין גרונט 1595

איז עס די באדערפעניש צו זיין געליבט". גרינ,

מענטשן און ווערטן, נ"י, ז׳3.

2. (ס׳רוב אין מערצאל) זאכן וואס מע דארף/ מע מוז

האבן צום לעבן, דרכי=חיים, הצטרכותן, באדינגונגען

פאר עקזיסטענץ. % שפייז, א דאך איבערן קאפ -

דאס זיינען די גייטיקסטע באדערפענישן פון מענטשן.
ביכער, טעאטער, מוזיק זיינען וויכטיקע גייסטיקע
באדערפענישן.

1814 " [די מורעשקע] גרייט זיך דאך אן אום זומער
איר פרנסה, טראגט צום הויף [צונויף] אום שניט איר 1559
בדערפינייש". מס, משלי, תקע"ד, ו -8.

1873 " [...] מירביידע זענען גאנץ גלייכע באשעפעניש,
מיט איינערליי באדערפעניש". ממוס, די קליאטשע, 1585
קאנק: 271810.

1970 " די ערשט אנקומענדיקע יידן [אין קאנצענטראציע-
לאגער] זיינען געבליבן אנמעכטיק קעגן דעם שרעקלעכן
גורל [...], נאר מ'האט דאך נישט געהאט קיין אנדער
ברירה, האט מען זיך גענומען זארגן פאר די ערשטע
עלעמענטארע באדערפענישן". ז. באגדאן, יזב זלאטשעוו, 1633
ת"א, ז' 361.

3. (אייפעם, ס'רוב מיט די ווערבן 'טאן', גיין אויף)
דאס משתין זיין אדער שטולגאנג. % דאס קליינע
קינד האט מען אפגעפירט צווישן די קוסטעס צו טאן זיין
באדערפעניש. אין אמאליקע ווילנער איז אינעווייניק
ניט געווען קיין בית=הכסא צו גיין אויף באדערפעניש.

1905 " דא וווּ עס איז ניט פאראנען קיין געבויעטע ערטער
אויף באדערפעניש, דארף מען 1558
אויסגראבן אין פעלד א באזונדערע גרוב ". א אינסטרוקציע
פון ווילנער ווראטשעבנע אטדעלעניע [געזונט=אפטייל],
ווילנע, ז' 8.

1941 " [...] און דארטן איז געווען א הייל, איז שאול
ארייגעגאנגען אויף זיין באדערפעניש". תי, שמואל א' ~~1536~~ 1610
כד - 4.

1963 " [...] האט קיין מאל נישט געמערקט, זי זאל גיין
אין קעמערל טון איר באדערפעניש ". באש, גימפל תם, 1536
| דערציילונג 'צוויי מתים גייען טאנצן | נ"י,
ז'.... קאנק: 100.

ם בידורפניש / בידארפנש / בידרפנס/

1. <------

.... הפצי בם -- מיך בדורפנישא אן איך ". רייכליך 8.

תה, טז - ג. 1548

1610 " צו קלויבן שטרויא צו איין זאמלן זאמלונג [...]

אום ווילן בידורפניש דש שטרויא צו דעם ליים". 1565

טח, רשי, שמות, ה - יב.

1716 " [...] אונ' אזו מוזן אוך דיא בידערפטיגניש פון

דעם עולם אין דיין אויגן זיין". חה I, אמשטרדם, 1627

דף קס - 1.

2. <------

1703 " דארטין האט מיר דער פראווז [?] געבין מייני בדרפניס

מיר אונ' מיין משרת ". מגלת איבה | כ"י, אקספארד |, 1532

ציט מ. עריק, געשיכטע [...], ז' 202.

... " דער טעם דער פון איז דען גאט ב"ה האט אלץ בשאפין

פון דעם מענטשינש בדערפנעש וועגין ". קה.

3. <------

1610 " [...] צו דעם וואשיר, צו טון זיין בידורפניש".

טח - רשי, שמות, ז - טו. 1556

4. נויט, פּיַין, קלעם.

1625 " גוט קיגן דיר איז אל מיין גילוסטין, דוא ווייסט

מיין בידרפנס אונ' מיין זיפצן איז ניט פר בורגן 1566

פון דיר ". סהמ, תהלים, לח - י, לובלין.

1676 " דער תלמיד חכם שפראך וויא צו דיר דש דיא אזו

פיל געלט הושט לושן צו הויף קומן וויא וויל ארמי 1535

לייט זיין גישטארבן דר ווייל איך גראש נאט אונ'

בידורפניש". ברנט שפיגל, פפד"מ, פרק כח.

ב א ד ק ע ו ו ע ן -- ----> בדקענען.

ב א ד ע ר פ ע ר -- דער, =ס, (משרת) "איינער וואס האט גרויסע הצטרכותן. [קטוו] % "דער יונגערמאן איז א גרויסער באדערפער - ער האט א ווייב מיט פינף קינדערלעך, קיין עין = הרע." [קטוו]. 1634

ב א ד צ ק ע ר יי -- ----> באצקעריי. 1636

באַדקעווען -- ----> בדקענען.

באַדראַטעט

ב א ד ר א ע ן -- טרוו, שטעלן אין סכנה, זיין/ פאַרשטעלן מיט זיך א געפאר. % די וועלט איז באדראָט פון דעם אטאמישן וואָפן.

1930 " צו גלייבסט זיי צו זען צעטראטן אונטער דיינע פיס, און אין זייער מוח נעסטן געדאנקען, וואס באדראען די מענטשהייט ". ייט, דער פעלדהער יאזעפוס פלאוויוס, ציט אנט, ז' 383. 1642

1966 " [...] רעכענען זיך גרינגער איז מיט גאט - // מיט קיין זאך דער סך=הכל ניט באדראָט ". האל, מיין אוצר, מאסקווע, ז' 195. 1643

1970" דאס נישט קענען נישט אריין און נישט ארויס פון געטא האט באדייט, אז די קלאמערן ווערן אלץ ענגער און זיי באדראען צו דערשטיקן אלץ און אלעמען ". י. באגדאן, יזב זלאטשעוו, ת"א, ז' 362. 1646

באַדראָונג - די, ־ען. אַקט פֿון באַדראָען.

ב א ד ר ו ק ן -- טרוו. פארפולן אן אייבערפלאך מיט געדרוקטן טעקסט, אָדער מיט דורכגעדרוקטע בילדער.

1960 " ציי־גדרוקעריי קען דורכגעפירט ווערן דורך באדרוקן, אויסעסן און אפדעקן. מע באדרוקט מיט א מעטאלענעם וואלץ, ווו עס איז איינגעגראווירט דער מוסטער, 1654

באד - 66.

איינגעשמירט אין פארב". ל. זאמעט, ישפ, XX - 3.
1962 " [...] מיידלעך צו [...] פאקן אין באדרוקטע
פאפירענע שאכטעלעך [...] ". זש, טמז, III/30. 1650

באדריבנע -- אדוו. געגוי, מיט אלע פרטים.
1950 " אלצדינג זאל באדריבנע פארשריבן ווערן אויף א
כתב". ייט, פוילן VI, נ"י, 1660

באמ: האט מען טאקע אין פוילן געניצט אזא מין ווארט? סע שמעקט גיכער
מיטן רוסישן 'פאדראבנע' אין אוקראיניש איז ניטא ניט 'באדריבנא און
ניט 'פאדריבנא';

באדריט -- אדוו. אין דרייען, זאלבעדריט | סטוטש 59 |.

באדרייען זיך --- אוטוו. (שש, איר) באגייען
זיך, אויסקומען אן עפעס. % קענען זיך באדרייען
אן ... צוקערקעס האט זיך דיר פארגלוסט? - וועסט
זיך שוין באדרייען אן דעם.
1948 " אט אזוי נעמט מען און מע ווארפט אוועק א היים.
- נישקשה, דיינע פאלאצן וועט דא קיינער ניט אויס- 1674
כאפן און דיינע צוקערוואניעס [קרוסים ?] וועלן
זיך שוין יאקאס באדרייען אן דיר". ה. פאליאנקער,
שמייע גאזלענ, מאסקווע, ז' 52.

2 (לאקל, סאנוק מג)" איבערדרייען זיך, איבערקערן
זיך". % " ס'גייט אים גארנישט אן, זאל זיך אפילו 1670
די וועלט באדרייען" | קטוו |." באדרייען זיך מיטן
קאפ אראפ און די פיס ארויף" | קטוו |.

רעד: כ'מיין, דער ... האט פשוט פארגרייזט דעם ארויסרייד פון
" איבערדרייען" (בכלל הערט מען אין יענע קאנטן דעם "ר" אין אזא
קלאנגען-צונויפטרעף: איבערדרייען → איבאדרייען → באדרייען.)

3. (לאקל, צוויזמער) " פאלן פון די פיס" | קטוו |. 1666/1667

4 (לאקל סאנוק) " ער באדרייט די וועלט" --
אויף א שלעכט קינד קערט איבער די וועלט)" | קטוו |. 1663

ם [באדרינגען] בידרינגין -- טרוו.

אנטערדריקן.

1679 " ווייל נון דאש גישרייא דער קינדר ישראל פֿר

1684 מיך קומט, אונ׳ האב אך דא צו גיזעהן, איר גידראנג,

וויא דיא מצריים זיא בידרינגין ". בליץ, שמות,ג - ט.

| תי:... די דריקונג וואס די מצרים דריקן זיי. |

(וואָג?)

באדריפען -- 1. מיאוס פארשמוצן, אויסשמירן

1687 | ל|2| ׳

1920 " עס שטייען לאנג באדריפעט און פארשמירט די בלויע

1689 בעל=חלומות פונעם קעלער". מק, פאעמען, ווילנע,

ז׳ 106.

באדריפען זיך -- 1. אויסשמירן זיך מיאוס.

1691 2. באדאסן זיך, באקאקן זיך [ל2].

(טוֹ?)

באדריקן -- טרוו. גורם זיין א שווערן מצב דורך

באגרענעצן די פרייהייט, ארויפלייגן אומגערעכטע

התחייבותן, אויסנוצן, רודפן, באוועלען; אונטערדריקן.

% שווער, אכזריותדיק באדריקן. % באדריקן דאס פאלק.

~~באדריקן דעם ארבעטער-קלאס. % הונדערטער יארן~~

~~האט מען באדריקט די יידן אין די גלות=לענדער.~~

~~% די פויערים זיינען געווען באדריקט און געצוווּנגען~~

~~צו ארבעטן פארן פריץ.~~

1902" ביי היינטיקן טאג איז אפשר קיין שום פאלק ניט

ערגער באדריקט [..] ווי דאס רוסישע...

מחבר דער פאריא אונטער די פראלעטאריער,

אפדרוק פון נ׳ 25, ארבייטער=שטימע", לאנדאן.

באַדריקונג ~~באדר=~~ -- די, בא. אקט אדער רעזולטאט פון באדריקן.

1920[?] " איז דאס ניט אידיאסטסוועס צו גלייבן אין טייוול,

1696 אין א צייט ווען מען הערט שוין ביסלעכווייז אויף
צו גלייבן אין גאט, צו רעדן פון פרייהייט און צו
שווייגן פון באדריקונג". ווינטש, גוו, !ב׳,
נ"י, ז׳ 255.

1970 " מען האט אונדז אוועקגעשטעלט אויף אן ארבעט,

1695 וואס האט געקאסט א סך געזונט נישט בלויז צוליב
די פיזישע שוועריקייטן, נאר אויך מחמת דער מאראלישער
באדריקונג". י. ראגאזינסקי, יזב זלאטשעוו,
ת"א, ז׳ 317.

באַדריקט -- פאדי/פאדוו 1. וואס איז אונטער צוואנג,
אויסגעניצט, געדרודפט. % די באדריקטע פעלקער
קעמפן פאר זייערע רעכט.

2. דערשלאגן אפהעטיק, אין א שווערן מאראלישן מצב.

1925 " ס׳איז דעריקער ניט קיין וווּנדער, וואס ס׳האבן

1706 אנגעהויבן קומען צו אים אלע באדריקטע און מרי=נפש".
איבז י. שפירא, נ.ה. עהרמאן, דער בעלשם פון
מיכלשטאדט, ווארשע, ז׳ 115.

1970 " אזוי פארצווייפלט און באדריקט |~~פארדר~~| בין

1708 איך געגאנגען [...] און דער וועג האט זיך געצויגן
און געצויגן ". א. ראזנטאל, יזב זלאטשעוו,
ת"א, ז׳ 343.

באַדריקער ~~בער~~ (=יק).

1910 " איך האב געזען, א באדריקער, // ווי די קענסט

1711 הונגערן |...| ". פרוג, אַלע שריפֿטן I, נ"י, ז׳ 29.

1936 " די זאלסט פארשטערן אייך באצווינגער און באדריקער

1714 פון ישראל |...| ". מחזור ע"ס, בית ישראל [...],
יום-כיפור II, ז׳ 337.

1973 " די רייכע יידן [...] האבן געצאלט דעם יודנראט

1710 [...] פארן רעכט צו זיין פארמעל א פונקציאנאר [...]

אבי נישט צו ארבעטן פארן נאציזשן באדריקער ".

ד. פרייבערג, פינצטערניש אויף דער ערד, ת"א, ז' 96.

באדרע -- אדי/אדוו. (רוסיש, נא) מונטער, פריש, הייטער.

" עס טרעפט זייער אפט, אז די כלה הייבט | אן |

1726 זיך זעגענען מיט אירע אייגענע, וויינט זיך אויס.

|...| אן אנדערע איז ביי זיך באדרע |...|". ש. ר. עמרמי,

א טאג בוך פון 70 יאהר, ת"א, ז' 75.

באדרענגען -- טרוו. (אלט) גורם זיין באדריקונג, קלעמעניש, פיין.

1929 " [דער דאקטאר] איז זיך מתחייב צו באזוכן ארעמע

1730 פאציענטן און צו מאכן נסיעות פאר דער טובה פון

באדרענגטע. י. שיפער, זש' טאג, ווארשע, נ' 8 - 9.

1966 " [...] פון דעם אלעם ווערט אן ענגשאפט. דער מענטש

1727 פילט זיך באדרענגט, און באדרענגונג

ווארפן אן אויפן מענטשן א פחד ". י. האפער, זש' צוק, נ' מאי - יוני.

באדרענגונג -- די =ען. אקט אדער רעזולטאט פון באדרענגען.

1966 " [...] און באדרענגונג ווארפט אן אויפן א פחד".

באדרענגעניש -- דאס, =ן. באדריקונג, קלעם, פיין, עגמת=נפש.

1963 " די רביצין האט געפונען איין טרייסט אויף אלע

1739 באדרענגענישן : ארבעט". באש, גימפל תם, נ"י, ז' 258.

1970 " אין די טעג פון באדרענגעניש, סכנות און דחקות האבן

יידן געשמייכלט, געלאכט, כדי אויפצוהייטערן א ביסל 1742

דאס שווערע געמיט ". ב. רעסלער, טמז, 11/IV.

באדרענגער (=ין, =קע). דער וואס איז גורם באדרענגעניש,

עגמת - נפש; פייניקער.

1885 " צו זעכציק יאר איז ער [יצחק] געשראצט געווארן

מיט צווי זין, יעקב דער פארגעניגנדער און עשו זיין 1751

באדרענגער". (טעקסט: באדריינגער). יוצר ליום ב' של ר"ה.

ח"ו, פ"ס ז' 219.

ם בדרענגן.

1767 " אלץ א. לחיצה ודחיקה. בדרענגן ". שווב. 1733

בדרענגניס -- בנויט, דוחק.

1767 " אלץ א. מהירות ודוחק . איילן.בדרענגניס" דצוו. 1747

באדשוואם -- דער, =ען. ים = בעל=חי,

פון דער גרופע קאראלן.

1924 " ביי א געוויינטלעכן באדשוואם אדער אזוי

גערופענעם איידלשוואם געפינען זיך אין קערפער, 173

אנשטאט קיזל=שטיינערנע - האריקע פעדעם. דער דאזיקער

שוואם לעבט אין מיטללענדישן ים ". איבז. א. איסעל,

פון אטא שמייל, זאאלאגיע, ווילנע, ז' 175.